

kehitys utveckling

TOUKOKUU 2.2019

ILMASTO MUUTTA MAAILMAA

Sään ääri-ilmiöt haastavat kehityksen. Globaali etelä sopeutuu ja tarvitsee tukea.

Mongoliaa kutsutaan Minegoliaksi, koska se kätkee maaperäänsä kymmenesosan maailman tunnetuista hiili-varannoista. Nalaikhin kaivos pääkaupungin Ulaanbaatarin lähistöllä työllisti aikoinaan 1 500 miestä. Tänään hiiltä louhitaan laittomasti satoja metrejä syvissä onkaloissa, joihin johtavat kapeat ja sokkeloiset sisäänkäynnit. Vain osassa kaivoksista on tuuletuskanavat. Työ on fyysisesti vaativaa ja altistaa hiilipölylle, joka saattaa sairastuttaa kaivostyöläiset pölykeuhkoon.

KUVA PETRI VANHANEN

KANNEN KUVA
LIISA TAKALA
Karla Still ja Rebecka
Johansson osallistuivat
Helsingin ilmastomarssiin
huhtikuun alussa.

- 4 **MAAILMAN MAKASIINI** KEHITYSLEHTI.FI/PASVENSKA
Vaikuttavuussijoittaminen edistää yhteiskunnallista hyvää.
- 11 **PÄÄKIRJOITUS**
- 12 **SOPEUTUMINEN ON SE KÖYHÄ SUKULAINEN** KEHITYSLEHTI.FI/PASVENSKA
Mosambikin myrsky- ja tulvatuhot muistuttavat, että köyhät maat tarvitsevat rahaa ilmastomuutokseen sopeutumiseen.
- 19 **KATASTROFIN ANATOMIA**
Kestävä kehitys vaatii kestävää myötätuntoa, kirjoittaa Antti Blåfield.
- 20 **VEDENKESTÄVÄÄ RIISIÄ** KEHITYSLEHTI.FI/PASVENSKA
Filippiineillä kehitetään lajikkeita, jotka selviytyvät ilmastomuutoksen seurauksista.
- 23 **ÖLJYMAAN VAKAUS VAATII ILMASTOTOIMIA**
Nigerialaisen toimittajan Shola Lawalin mielestä työhön on ryhdyttävä heti.
- 24 **MUSTA KULTA PALAA**
Lukuisat mongolialaiset hankkivat elantonsa maan alla ja henkensä uhall. Laittomissa hiilikaivoksissa työskentelee jopa 2 500 henkeä.
- 32 **PELTITALO PUKEUTUU HIEKKAAN ETELÄ-AFRIKASSA**
- 34 **KAUPUNKI TEHDÄÄN IHMISILLE**
Kestävä ja osallistava kaupunkisuunnittelu on mahdollista, kirjoittaa Abhas J. Kha.
- 36 **ENSIN OLI KASA TIILIÄ** KEHITYSLEHTI.FI/PASVENSKA
Johanna Hamro-Grotz johtaa Suomessa perheyritystä ja Tansaniassa kouluhanketta. Kummassakin työssä arvot ratkaisevat.
- 40 **YRITYSVEROILLE ETSITÄÄN UUSIA MALLEJA**
- 44 **OTA RYTMISTÄ KIINNI** KEHITYSLEHTI.FI/PASVENSKA
Fendika-klubi on monen paikallisen ja ulko-maalaisen kantapaikka Etiopian Addis Abebassa.
- 48 **SUOMI TEKEE**
Lainaraha kehittää maaseutua köyhissä maissa.
- 50 **TULIAISET**
Jarmo Sareva oppi, että YK:ssa asiat eivät ole sitä, miltä ne näyttävät.
- 51 **SARJAKUVA**

VANKILA ANTOI MALLIA VAIKUTTAVUUSRAHASTOILLE

Miten houkutellessa yksityinen sektori rahoittamaan YK:n kestävän kehityksen tavoitteita niin, että sijoitukset suuntautuvat oikeisiin kohteisiin?

YKSI RATKAISU ovat vaikuttavuusrahastot, jotka ovat keskeisiä vaikuttamissijoittamisen välineitä.

Ne saivat alkunsa brittiläisestä vankilasta vuonna 2010. Paikalliset viranomaiset halusivat ehkäistä vankilakierrettä sosiaalityöllä, mutta olivat huolissaan 5,5 miljoonan euron sijoituksestaan. Vuokra-asunnot ja katkaisuhoidot menisivät hukkaan, jos ohjelma epäonnistuisi.

Riskin kantajiksi houkuteltiin yksityisiä sijoittajia, ja ongelmaa ryhdyttiin selättämään tuloshakuisesti: jos uudelleenvangittujen määrä laskisi 7,5 prosentilla, sijoittajat saisivat rahansa takaisin korkojen kera.

Pilottihanke onnistui, ja sen jälkeen vastaavia hankkeita on aloitettu yli sata eri puolilla maailmaa yhteensä noin 360 miljoonalla eurolla. Kaikkiaan vaikuttamissijoittamisessa liikkuu rahaa tätäkin enemmän eli yli 100 miljardia euroa vuodessa.

USKOTTAVUUS TÄRKEÄÄ

Vaikuttavuusrahastot, ja yleisemminkin vaikuttavuussijoittaminen, tarjoavat hyviä mahdollisuuksia niille, jotka haluavat investoinneillaan vauhdittaa myös yhteiskunnallista kehitystä, toteaa konsulttitoimisto Gaia Groupin hallituksen puheenjohtaja **Pasi Rinne**.

”Vaikuttavuusrahastoissa on potentiaalia, mutta kehittyvillä markkinoilla nähdään toki myös riskejä. Siksi niiden pitää olla ra-

SIJOITTAJAT SAAVAT TUOTTOA KEHITYSTULOSTEN MUKAAN.

kenteeltaan uskottavia ja tarjota tuottomahdollisuuksia.”

Gaia konsultoi vastikään Euroopan unionin Itä-Afrikan delegaatiota ja selvitti, miten vaikuttavuusrahastoilla toteutetaan perinteistä tansanialaista ja kenialaista ruoanvalmistusta uusiutuvalle ja puhtaalle energialla.

JOUSTAVUUDELLA TULOKSIA

Jos EU päätyy kokeilemaan vaikuttavuusrahastoja, se määrittelee hankkeen alussa tarkat vaikuttavuusmittarit. Esimerkiksi opetusalan hankkeessa mittareiksi eivät kelpaa perinteiset oppilaiden ja oppituntien määrät vaan itse oppiminen. Mittaaminen kohdistuu siis tulokseen.

Sijoittajille luvataan tuottoa sen mukaan, miten hyvin tavoite saavutetaan.

Jos hanke onnistuu, sijoitukselle maksetaan maltillista korkoa. Tavoitteiden ylittämisestä saatetaan palkita bonuksella. Se voi olla esimerkiksi puolet summasta, jonka julkinen taho hankkeessa säästää.

Jos tavoitetta ei saavuteta, sijoittaja saat-
taa menettää varojaan.

Vaikuttavuusrahastohankkeiden toteuttajat ovat erityisen motivoituneita toteuttamaan tavoitteensa ja reagoivat ketterästi huolestuttaviin kehityssuuntiin. Myös sijoittajat seuraavat aktiivisesti hankkeen etenemistä.

Hankkeen lopussa riippumaton ulkopuolinen taho arvioi, miten tavoitteet on saavutettu. Sen perusteella määritetään sijoittajalle maksettava voitto-osuus.

LIALLISTA OPTIMISMIA?

Vaikuttavuusrahastoja myös arvostellaan. Hankkeiden toteuttajat valittavat muiden muassa raskaista seuranta- ja mittausmenetelmistä sekä sijoittajien liiallisesta valvonnasta.

Myös Pasi Rinne varoittaa liiallisesta optimismista.

”Vaikuttavuusperustainen investointi vaatii paljon osaamista. Matka perinteisestä kehitysyhteistyöstä vaikuttavuusrahastoihin on pitkä. Pitää arvioida tarkkaan, milloin niihin voidaan ryhtyä.”

Vaikuttavuusrahastot sopivat parhaiten hankkeisiin, jotka eivät ole sen paremmin liian riskittömiä kuin arvaamattomiakaan. Tuloksia pitää voida mitata selkeästi, ja toteuttajalla on oltava liikumavaraa kokeiluiden ja perinteisten ratkaisujen välillä.

JUKKA ARONEN

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

LIISA TAKALA

KOONNEET ERJA-OUTI HEINO JA JUKKA ARONEN

Maailman koululaiset ilmaston puolesta

HELSINKIIN ja Pohjois-Karjalan Liperiin kokoontuu toukokuun lopussa arviolta 300 koululaista noin 60:stä eri maasta. Maailman koululaisten ilmastokokous, World Summit of Students for Climate, huipentuu koululaisten ilmastositomuksen julkistamiseen maailman ympäristön päivänä 5. kesäkuuta.

Osallistujat ovat 14–17-vuotiaita oppilaita ja heidän opettajiaan. Nuorten ohjelmassa on ilmastositomuksen valmistelun lisäksi puiden istutusta, työpajoja ja vierailuja. Opettajilla teemoina ovat luonnontieteiden opetus, metsät ja kiertotalous.

Tarkoitus on, että jatkossa koulut istuttavat vuosittain puita. Tavoite on sitoa kolme miljoonaa tonnia hiilidioksidia vuoteen 2025 mennessä.

Ilmastokokouksen järjestää ENO-verkkokoulu yhteistyössä Helsingin kaupungin kanssa.

Lapset ja nuoret ovat lähteneet liikkeelle ilmaston puolesta eri puolilla Suomea. Kuva huhtikuun alun ilmastomarssista Helsingistä.

SUOMALAINEN TIEKARTTA SIJOITUKSILLE

KESTÄVÄN kehityksen tavoitteiden saavuttaminen vuoteen 2030 mennessä vaatii yksityisiä sijoituksia julkisten varojen rinnalle. Mitä tämä merkitsee Suomelle?

Maaliskuun lopulla julkaistiin maa- ja metsätalousministeriön tilaama tiekartta tavoitteiden edistämisestä suomalaisilla sijoituksilla. Konsulttiyhtiö Gaian toteuttama selvitys suosittelee uuden kansallisen toimijaverkoston perustamista.

Tiekartan mukaan valtio voisi omalla pääomallaan kannustaa yksityistä rahaa mukaan kestäviin investointeihin. Myös rahoitusmarkkinoiden megatrendissä eli vaikuttavuussijoittamisessa nähdään paljon mahdollisuuksia.

Tupakkaa myydään tytöille

FILIPPIINEILLÄ naisista tupakoi alle 6 prosenttia mutta tytöistä jo yli 9. Malesiassa luvut ovat 1,4 ja 2,4 prosenttia ja Thaimaassa 1,7 ja 5,2 prosenttia.

Tupakkateollisuus on suunnannut mainontaansa yhä enemmän tytöille. Monissa Kaakkois-Aasian maissa myydään makukapselisavukkeita ja kymmenen kappaleen tupakka-askeja. Savukepakkaus saattaa muistuttaa huulipunaa, värit ovat houkuttelevia ja tupakointi yhdistetään painonhallintaan. (IPS)

Sukupuolikuilu kaventuu

YHDYSVALTALAISEN mediayhtiö Bloombergin datatoimittajat **Andre Tartar** ja **Cedric Sam** ovat selvittäneet, onko sukupuoli kuilu kaventunut viime vuosikymmenten aikana.

Koulunkäynnissä kuilu on täysin umpeutunut. Vuonna 2015 maailman tyttöjen odotettiin käyvän koulua keskimäärin hieman yli 12 vuotta. Vielä vuonna 1970 tyttöjen kouluran pituus oli puolet poikien vastaavasta.

Naisten lapsivuodekuolemienkin määrä on vähentynyt keskimäärin 44 prosentilla vuodesta 1990.

Muita tasa-arvoloikkia on nähty naisten lukutaidossa, naisjohtajien ja -kansanedustajien määrässä sekä elinajanodotteessa.

Taaksepäin on menty naisten määrässä luonnontieteiden, matematiikan ja tilastotieteen yliopistollisissa ohjelmissa sekä työllistymisasteessa.

ETIOPIA YLLÄTTI HAURAI DEN MAIDEN LISTALLA

HUHTIKUUSSA julkaistun hauraiden maiden listan kärki- ja loppupää on tänäkin vuonna vanhan kertausta. Kärjessä on vakaita demokratioita, kuten Suomi, Norja, Sveitsi ja Tanska. Perää pitävät konfliktien kanssa kamppailevat Jemen, Etelä-Sudan, Syyria ja Kongon demokraattinen tasavalta.

Listan kiinnostavinta antia ovat muutokset. Vuoden aikana eniten takapakkia on ottanut kahtia jakautuva Venezuela. Myös Brasilia on muuttunut selvästi hauraammaksi, eikä valtaan nousseen oikeistolaisen **Jair Bolsonaro**n uskota kohentavan demokratian tilaa.

Etiopia oli vielä vuonna 2017 listan suurin putoaja, mutta maa on sen jälkeen noussut reippaasti indeksissä, koska pääministeri **Abiy Ahmed Ali** on vapauttanut poliittisia vankeja ja antanut oppositiolle lisää liikkumatilaa.

STELLA PAUL/IPS

Intiassa alle kymmenellä prosentilla naisista on mahdollisuus hankkia kunnon kuukautissuojia.

PITKÄJÄNTEISYYTTÄ KEHITYSPOLITIikkaAN

KEHITYSPOLIITTINEN toimikunta KPT esittää globaalin vastuun mallia, jossa Suomen kehityspolitiikan keskeiset tavoitteet, painopisteet ja rahoituksen taso siirtyisivät hallituskaudelta toiselle.

”Tämä parantaisi työn jatkuvuutta ja tuloksia verrattuna yhden hallituskauden kestäviin irrallisiin ohjelmiin, jotka ovat johtaneet kehitysyhteistyön tempoilevuuteen ja rajallisten resurssien hajaantumiseen”, todetaan KPT:n tuoreessa arvioraportissa *Suomen kehityspolitiikan tila 2019: Globaalia vastuuta yli hallituskausien ja hallintorajojen*.

KPT toivoo selkeää suunnitelmaa kehitysyhteistyövarojen nostamiseksi 0,7 prosenttiin bruttokansantulosta viimeistään kahden seuraavan hallituskauden aikana. Vähiten kehittyneiden maiden osuus tulisi olla 0,2 prosenttia bruttokansantulosta.

Valtioneuvosto asettaa Kehityspoliittisen toimikunnan hallituskausittain. Sen jäseniä ovat muiden muassa eduskuntapuolueiden, etu- ja kehitysjärjestöjen sekä yliopistojen edustajat.

Arvioraportti: www.kehityspoliittinentoimikunta.fi

KUUKAUTIS-TABU MURTUU

RAYKA ZEHTABICH palkittiin Oscarilla dokumenttielokuvastaan *Period. End of Sentence*. Siinä intialainen **Arunachalam Muruganantham** kertoo, miten hän vuosia sitten näki vaimonsa käyttävän kuukautissuojina vanhoja riepuja.

Nyt Muruganantham toimittaa ympäri Intiaa yksinkertaisia koneita, joilla voi valmistaa halpoja kuukautissuojia. Hän myös kouluttaa naisia koneiden käyttäjiksi.

Maailmanpankin mukaan 500 miljoonalta naiselta ja tytöltä puuttuu mahdollisuus huolehtia kuukautishygieniastaan säällisesti. Esimerkiksi Nepalissa 30 prosenttia tytöistä jää koulusta pois kuukautistensa ajaksi.

Lontoon yliopiston itämaiden ja Afrikan tutkimuksen laitoksen tutkimuksessa havaittiin, että ilmaisten kuukautissuojien lahjoittaminen lisäsi tyttöjen koulunkäyntiä 17 prosentilla. (IPS)

KIINTIÖ AUTTAA

PARLAMENTTIENVÄLISEN liiton IPUn tilasto kertoo, että naiskansanedustajien määrä nousi viime vuonna maailmassa vajaan prosenttiyksikön. Osuus kasvoi eniten maissa, joissa parlamenttiin on määriteltä naiskiintiö.

Tilaston kärjessä on Ruanda (61,3 prosenttia paikoista). Sitä seuraavat Kuuba (53,2), Bolivia (53,1) ja Meksiko (48,2). Viidentenä on Ruotsi (47,3), ja Suomi löytyy sijalta 12 (41,5).

Huhtikuun vaalien jälkeen Suomi nousi tilastossa sijalle 6, kun eduskuntaan äänestettiin 94 naista eli 47 prosenttia kaikista edustajista. (IPS)

CATHERINE WILSON/IPS

Vaalityötä naisten hyväksi on jatkettava, jos halutaan saavuttaa sukupuolten tasa-arvo maailman parlamenteissa. Kuva Papua-Uuden-Guinean pääkaupungista Port Moresbystä.

Muoti kestäväksi

VAATETEOLLISUUDEN haittavaikutuksista huolestunut YK:n ympäristöjärjestö UNE on perustanut Kestävän muodin allianssin (Alliance for Sustainable Fashion) vaikuttamaan alan toimintaan.

Vaatteiden ja kenkien valmistus tuottaa kahdeksan prosenttia maailman kasvihuonekaasupäästöistä. Vaatteiden kysynnän ennustetaan kasvavan kaksi prosenttia vuodessa samaan aikaan, kun niiden käyttökerrat ovat vähentyneet kolmannekseen vuosituhannen alun tilanteesta.

”Jos jatkamme samaan tapaan, vaateteollisuuden päästöt kasvavat lähes 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä”, UNEn kulut- ja tuotantoyksikön johtaja **Elisa Tonda** laskee.

Vaateteollisuus on myös maailman toiseksi suurin vedenkuluttaja, joka tuottaa viidesosan jätevesistä ja päästää vuosittain puoli miljoonaa tonnia synteettisiä mikrokuituja valtameriin. (IPS)

BUSANI EAFANA/IPS

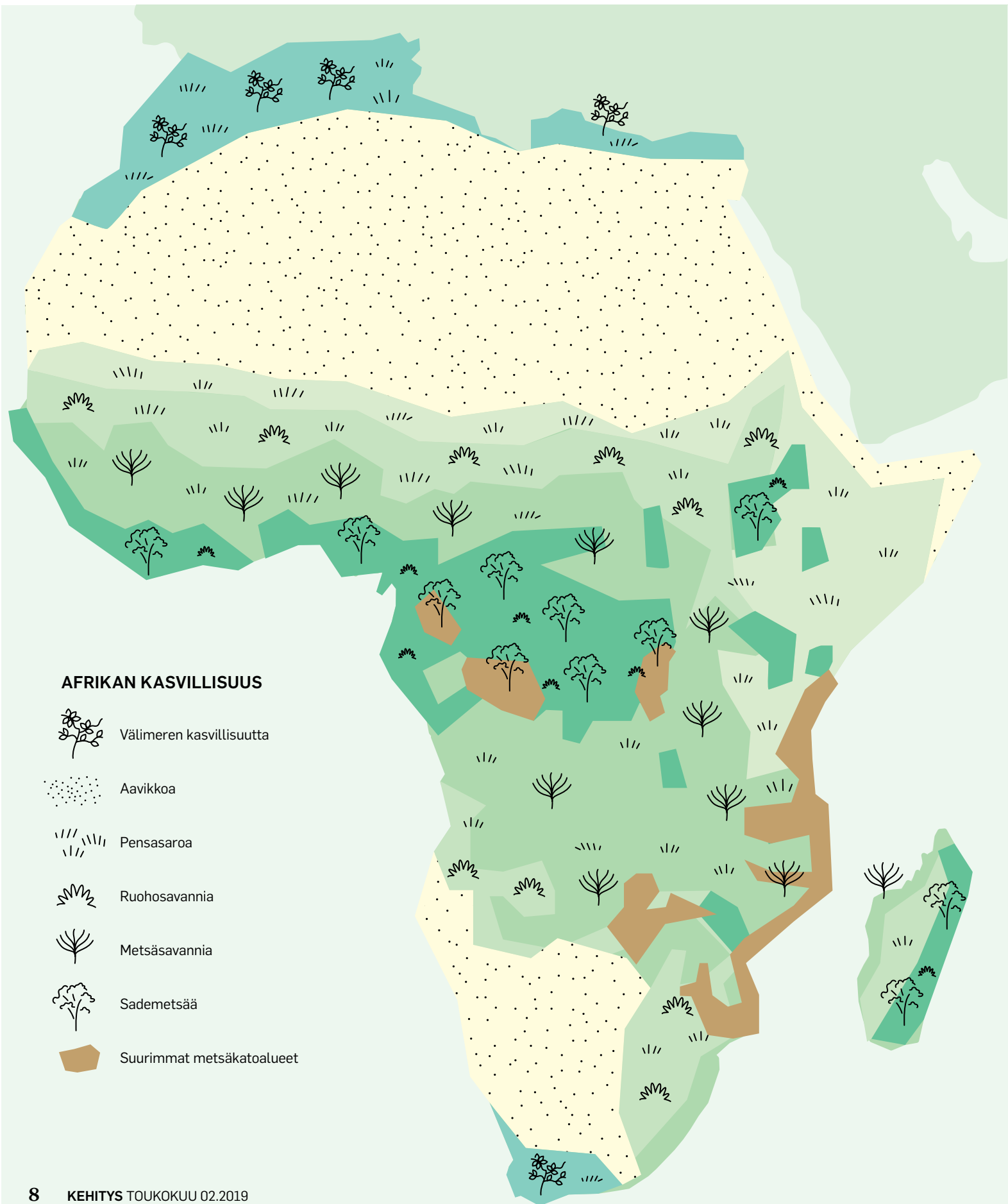

Kenialainen Peter Tabichi otti vastaan **Maailman parhaan opettajan palkinnon** Dubaissa maaliskuussa.

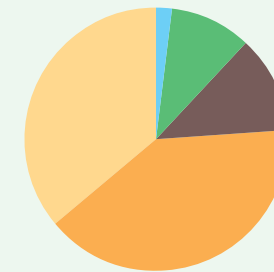
MAAILMAN PARAS OPETTAJA

KENIALAINEN Peter Tabichi, 36, voitti ensimmäisenä afrikkalaisena Varkey-säätiön jakaman Maailman parhaan opettajan palkinnon, joka on arvoltaan miljoona Yhdysvaltain dollaria. Tabichi opettaa matematiikka ja fysiikkaa köyhässä Kerikon yhteislukiossa syrjäisessä Nakurun piirikunnassa.

Palkinto on tunnustus poikkeuksellisen lahjakkaalle opettajalle mutta myös muistutus opettajien ammattikunnan tärkeästä roolista yhteiskunnassa. (IPS)

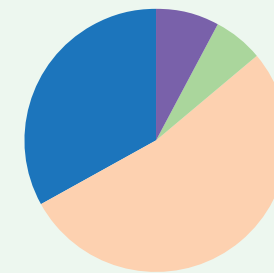

METSÄKADON AIHEUTTAJAT

- Kaupunkirakentaminen
- Infrastrukturi
- Kaivostoiminta
- Maatalous (paikallinen omavaraistuotanto)
- Maatalous (kaupallinen tuotanto)

METSÄKADON HEIKENTÄJÄT

- Karjan laiduntaminen metsässä
- Hallitsemattomat metsäpalot
- Polttopuu ja puuhiilen valmistus
- Kaupalliset hakkuut

Lähteet: Gabrielle Kissinger, Martin Herold & Veronique de Sy, *Drivers of Deforestation and Forest Degradation. A Synthesis Report for REDD+ Policymakers*. Lexeme Consulting, 2012.
 Julie C. Aleman, *Deforestation in tropical Africa is not as bad as previously thought*. *The Conversation*, 2018.
Living Planet Report – 2018: Aiming Higher. WWF, 2018.
AccessAfrica, National Science Foundation.

TEKSTI TIINA KIRKAS GRAFIikka JUHO HIILIVIRTA

METSÄT ON SYYTÄ SÄÄSTÄÄ

Afrikan metsät muuttuvat pelloiksi ja palavat savuna ilmaan. Peltometsäviljely säästäisi puita ja toisi muitakin etuja.

Metsä katoaa, kun se raivataan pysyvästi viljelymaaksi, kaivos-alueeksi tai vaikkapa tiestöksi. Afrikassa metsä muuntuu ennen kaikkea pelloiksi, joilla kasvatetaan ruokaa yhä suuremmalle joukolle ihmisiä.

Lisämaata tarvitaan, koska maatalouden hehtaarisadot ovat vaatimattomia. Toisin kuin muualla maailmassa, Afrikassa kasvinjalostuksen, lannoituksen ja tuholais torjunnan hyödyntäminen on vielä vähäistä.

Metsäkadon laajuudesta Afrikassa tiedetään varsin niukasti.

Pitkään luultiin, että yli puolet Afrikan sademetsistä olisi hävitetty sadan viime vuoden aikana. Arvio perustui oletukseen, että nykyiset savannit olisivat aikoinaan olleet sademetsää. Nykytutkimuksen mukaan näin ei ollut, ja todellinen metsäkato olisi hieman yli 20 prosenttia.

Kaikkiaan sademetsien kato on hidastunut viime vuosikymmenien aikana. Alueelliset erot ovat kuitenkin merkittäviä: Länsi- ja Itä-Afrikan sademetsistä on tuhoutunut 80–90 prosenttia.

SUURIN OSA Afrikan metsistä on savannia, jonka pinta-ala ja puuston määrä pienenee edelleen. Kyse on metsien kunnon heikkenemisestä: puita hakataan ja viedään metsästä pois enemmän kuin uutta puuta kasvaa tilalle. Vähitellen puuton metsä muuntuu esimerkiksi laidunmaaksi.

Metsä voi kuitenkin palautua ennalleen, jos karjanomistaja muuttaa pois tai siirtää eläimensä toisaalle.

Afrikassa metsien kunnon heikkeneminen selittyy pääosin polttopuun keräämisellä. Jopa 80 prosenttia kotitalouksien tarvitsemasta energiasta tuotetaan puunpoltolla. Kolmannes siitä on metsien kannalta kestävä mätöntä.

Muutamassa Afrikan maassa, kuten Mosambikissa, Kongon demokraattisessa tasavallassa, Ghanassa ja Norsunluuranikolla, metsien kuntoa heikentävät myös kaupalliset metsänhakkuut.

YKSI KEINO suojella Afrikan metsiä on lisätä peltometsäviljelyä, jossa viljaa kasvatetaan tai karjaa laidunnetaan puiden lomassa. Puut sitovat typpeä ja lannoittavat viljakasveja. Samalla ne suojaavat karjaa auringolta, ja perheet saavat polttopuunsa läheltä. Se säästää etenkin naisten ja tyttöjen työtä ja aikaa.

Jos vielä avonuolet vaihtuvat ekoliesiin, puutakin säästyy ja kotien hengitysilma raikastuu.

”Ihmiset istuttavat kyllä puita, jos siitä on heille välitöntä hyötyä eli puiden avulla he saavat ruokaa, vettä ja energiaa”, sanoo trooppisen metsänhoidon professori **Markku Kanninen** Helsingin yliopistosta.

Kuivalla savannilla ei välttämättä tarvitse edes istuttaa uutta metsää, sillä aitaamalla voidaan estää karjaa kaluamasta puiden juuria ja versoja.

Kanninen korostaa, että Afrikassa metsien suojelu on tärkeää kestävä kehityksen ja myös ilmastomuutokseen sopeutumisen takia.

”Hiilen sitoutuminen metsiin ja siten ilmastomuutoksen hillintä ovat plussaa.”

TEKSTI JUKKA ARONEN
KUVA SAMULI SIIRALA

KEHITYS SYNTYY SISÄLTÄPÄIN

James A. Robinson on luonut Daron Acemoglun kanssa kehitysteorian, jonka ytimessä ovat instituutiot. Inklusiivisina ne ottavat kansalaiset mukaan yhteiskunnan toimintaan ja kannustavat toimeliaisuuteen. Ekstraktiivisina ne vievät kansalaisten työn tulokset ja käytännössä tukahduttavat kehityksen.

JAMES A. ROBINSON, inklusiiviset instituutiot ja yksityisyrietykset synnyttävät kehitystä. Miksi tämä resepti ei pure haurassa valtioissa?

”Koska haurassa valtioissa ei ole inklusiivisia instituutioita. Siksi ne ovat hauraita.”

Mikä niitä pidättelee rakentamasta parempia instituutioita?

”Politiikka. Haurassa maissa on liikaa kannustimia pitää yllä ekstraktiivisia instituutioita. Kehitystä ei synny, kun taloudelliset instituutiot eivät toimi. Ja ne eivät toimi, kun poliittiset instituutiot ovat riittämättömät.

Jotkut maat ovat onnistuneet kasvattamaan talouttaan myös autoritaarisen hallinnon alla. Mutta tilastot osoittavat, että demokratia on hyväksi talouskasvulle, mikä puolestaan kertoo, että nuo maat ovat poikkeuksia. Kehitys ei ole silloin kestäväällä pohjalla.

Esimerkiksi Zimbabwen eliitillä ei ole kannustinta rakentaa inklusiivisia instituutioita. Eräs monikansallisen yrityksen johtaja kertoi minulle, että Zimbabwessa on aivan riittävästi rahaa 300 ihmiselle – puoliksi vitsinä, mutta lausahuksessa oli totuuden siemen.

Siksi Zimbabwessa instituutioiden rakentaminen jää kansan kontolle. Sen pitää pakottaa eliitti avaamaan instituutiot. Siihen tarvitaan yhteiskunnallista liikehdintää, poliittisia vaatimuksia ja demokratiaa.”

Eli Kiinankin kasvu tyrehtyy joskus?

”Kiinassa on aina ollut autoritaarinen hallinto, mutta itsevaltiuden sisällä on ollut

vaihtelua legalismin ja konfutselaisuuden välillä. Legalismin aikakausina kansaa valvotaan, kun taas konfutselaisuus on rennompaa, vähemmän kontrolloivaa. Mao Zedong oli legalisti, joka toi Kiinan maatalouteen kollektiivit. Deng Xiaoping siirsi Kiinan taas konfutselaisuuden aikaan, ja nykyinen presidentti Xi Jinping lainaa jatkuvasti konfutselaisia aforismeja, kuten ’kansan ei ole syytä keskustella hallinnosta’.

Ne, jotka sanovat, että talouskasvu demokratisoi Kiinaa, eivät tiedä mitään Kiinan historiasta. Seuraava legalistinen aalto on ehkä tulossa – ja se pysäyttää nykyisen talouskasvun. Kaikki keskitetty valta päättyy jossain vaiheessa väärinkäyttäjien käsiin, ja siitä seuraa kaaos. Pelottavaksi tämän tekee se, että maailman maat ovat nyt enemmän sidoksissa toisiinsa kuin ennen.”

Mikä olisi kustannustehokkain tapa Suomelle ja Euroopan unionille tukea hauraita valtioita?

”Kehitys tulee sisältäpäin. Ulkopuoliset eivät oikeastaan pysty sitä synnyttämään. Kaikki nykyiset inklusiivisetkin instituutiot on kehitetty ekstraktiivisista – siihen on vain mennyt paljon aikaa. Eikä kenelläkään ole tarkkaa ymmärrystä siitä, kuinka toimivia instituutioita luodaan.

Moni kehitysbisneksessä mukana oleva tuntuu ajattelevan, että talousihmeitä tapahtuu viidessä vuodessa taikasauvaa heilautta-

JAMES A. ROBINSON

IKÄ: 59

TYÖ: Professori Chicagon yliopistossa Yhdysvalloissa.

URA: Opettanut viidessä eri yliopistossa. Kirjoittanut maailmankuulun Why Nations Fail -kirjan (2012) yhdessä Daron Acemoglun kanssa.

KOULUTUS: Taloustieteen tohtori Yalen yliopistosta vuonna 1993.

”KAIKKI KESKITETTY VALTA PÄÄTYY JOSSAIN VAIHEESSA VÄÄRINKÄYTTÄJILLE.”

malla. Minä en ajattele niin. Mutta toisaalta esimerkiksi Madagaskarille rakennetut kaivot voivat olla vaikutukseltaan paljon pidempiaikaisia kuin epäonnistuneet yritykset rakentaa maahan instituutioita. Myös demokratiaa ja vastuullisuutta kannattaa edistää – en usko, että siitä on haittaa.”

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

KEHITYSLEHTI.FI/PASVENSKA

ERJA-OUTI HEINO

IKKUNASTA NÄKY Y MAAILMA

VUONNA 1969 ulkoministeriö julkaisi ensimmäisen Suomen kansainvälisestä kehitysyhteistyöstä kertovan lehden. *Kehitysyhteistyö* tiedotti uudesta ulkopoliittikan alueesta: paljonko rahaa käytetään, mihin, missä ja keiden kanssa?

Lisäksi esiteltiin Suomen kehitysjoukkoja. Eri puolilla Tansaniaa olivat työn aloittaneet muiden muassa suomalainen puutarhuri, maanmittaus- ja sähkötekniikko, laborantti, rakennusinsinööri, agrobiologi, merkonomi – offset-käyttökouluttajaa unohtamatta.

Kehitysjoukkolaiselta edellytettiin 21 vuoden ikää, hyvää terveyttä, soveltuva ammattitaitoa ja englannin kielen osaamista. Hänen tuli toimia esimerkkinä ja tuoda ammattialansa osaamista Tansanian hyödyksi.

Kehitysyhteistyö kirjoitti puolen vuoden pestin jälkeen: ”Kehitysjoukkojen jäsenet vaikuttavat hyvin sopeutuneilta, heillä on runsaasti uusia ystäviä ja suahilin kieli luistaa monilta jo melko sujuvasti. Ei liene aiheetonta sanoa, että he edustavat hyvin maataan Tansaniassa.”

Lehti kokosi myös kehitysyhteistyöstä muualla julkaistuja kirjoituksia. Nimimerkki Kansalainen harmitteli *Uusi Suomi* -lehdessä, että kehitysmaiden auttamisesta jatkuvasti puhutaan ja siihen sävyyn, että Suomi ei ole tehnyt sitä, mitä pitäisi: ”On kuitenkin muistettava, että meilläkin omassa maassamme on köyhyyttä ja surkeutta enemmän kuin tarpeeksi. (...) Kun nälkää näkeviä on vajaa kaksi miljardia, niin ei siinä Suomen kokoisen maan apu kovin paljon merkitse.”

TIEDOTELEHTI 50 VUODEN takaa oli *Kehitys-Utvecklingin* isoäiti. Ikkuna maailmaan avattiin ensin raolleen, sitten apposen auki, Suomen omasta kehitysyhteistyöstä globaaliin kehitykseen.

Miten yhteiskunnat kehittivät? Lehden vanhoja numeroita selatessa sama peruskysymys toistuu.

Vuonna 1989 apulaisosastopäällikkö **Pasi Rutanen** puolusti kehityksen mallia, johon kansainvälinen yhteisö laajasti luotti: ”Huolimatta usein kielteisesti virittyneestä keskustelusta tuoreimmat raportit osoittavat rakennesopeutuksen tielle lähteneiden kehitysmaiden taloudellisen tilanteen alkavan parantua.” Rutanen mainitsi onnistuneen rakennesopeutuksen esimerkkeinä Turkin, Chilen ja Indonesian, epäonnistumisista kertoivat Egypti ja Zaire, nykyinen Kongon demokraattinen tasavalta.

Rutanen totesi, että Afrikassa rakennesopeutukseen liittyvät

julkisten menojen supistukset ovat heikentäneet köyhimmän väestön palveluja ja lisänneet työttömyyttä. Hän muistutti, että rakennesopeutus kehitysmaissa vaatii tuekseen toimia teollisuusmaissa: tuonnin lisäämistä ja pääomien viemistä.

Finanssikriisit käänsivät Washington-konsensuksen perusmallin päällelleen, kirjoitti kolumnissaan vuonna 2011 taloustieteilijä **Jukka Pekkarinen**. Kaukoidän nousevat talousmahdit alkoivat finanssikriisin säikäyttäminä kerätä suojakseen rahoitusyliäämiä. Sen sijaan, että vanhojen teollisuusmaiden säästöjä investoitaisiin kehittyviin maihin, kehittyvien talouksien ylijäämät rahoittavatkin teollisuusmaiden ylikulutusta ja velkaantumista.

Maailmantalouden polarisoituminen koettelee perinteisiä teollisuusmaita, arvioi Pekkarinen. Kehitysmaat ja teollisuusmaat, globaali etelä ja pohjoinen päätyvät kysymään samoja kysymyksiä kehityksestä.

TÄSSÄ NUMEROSSA SYVENNYTÄÄN ilmastomuutokseen.

Ei ensimmäistä kertaa, sillä jo vuoden 2007 teemanumero oli samalla asialla. ”Tulevaisuuden kannalta olennaista on, valitsevatko kehitysmaat pitkän, likaisen tien vai uutta vähäpäästöistä teknologiaa”, painotti lehden haastattelussa ympäristöministeriön neuvotteleva virkamies **Outi Berghäll**.

Hän muistutti, että ilmastomuutoksen hillitsemisen lisäksi sopeutumistoimet tarvitsevat huomiota. Sama muistutus on luetavissa tämän numeron Mosambik-jutussa (s.12).

Jotakin kovin tuttua on myös keskustelussa, jota ilmastotoumista nyt käydään turuilla, toreilla ja alustoilla. Nimimerkki Kansalainen asettaisi luultavasti tänäänkin vastuun rajat mahdollisimman lähelle. Kun ongelman mittakaava on valtava, mitä Suomen kokoiselta maalta voi kohtuudella odottaa?

Myös vastaukseen voi hakea inspiraatiota 50 vuoden takaa, kehitysjoukoista: yritetään toimia esimerkkinä ja tehdä hyvää kansainvälistä yhteistyötä. Luistavalla suahilin tai englannin kielellä.

*Tämän numeron juttuja myös ruotsin kielellä
Kehitys-lehden verkkosivuilla osoitteessa kehityslehti.fi.*

Agina Abdul Zace kuuli ennakolta
hirmumyrskystä ja ehti pelastaa
omaisuuttaan läheiseen moskeijaan.
Kotitalo ei kuitenkaan säästynyt
myrskyä seuranneessa tulvassa.
Nyt Zacen aika kuluu taloa korjatessa.

MOSAMBIK

SOPEUTUMINEN ON SE KÖYHÄ SUKULAINEN

Kehitysmaiden on sopeuduttava ilmastonmuutoksen seurauksiin. Kouluesimerkin tarjoavat Mosambik ja sen keskiosia maaliskuussa runnellut Idai-myrsky. Tarvitaan vain rahaa.

TEKSTI ESA SALMINEN KUVAT BENJAMIN SUOMELA/SPR

Portugalilaisilta siirtomaaisänniltä perityt viemärit vetivät ”melko hyvin”, toteaa Pohjoismaisen kehitysrahaston NDF:n ohjelmapäällikkö Aage Jørgensen.

Beiran keskusta, niin sanottu kivikaupunki, selvisi Mosambikia maaliskuussa runnelleesta Idai-myrskystä kohtuullisen vähin vahingoin. Osin se oli NDF:n ansiota, sillä rahasto ja Maailmanpankki auttavat Mosambikia sopeutumaan ilmastonmuutokseen.

Tulva nosti vedenpintaa Buzi-joella.

Työhön on kuulunut sadevesi- ja viemäriverkostojen korjaamista, kun siirtomaa-ajasta on jo kohta puoli vuosisataa. Paikoissa, joissa verkostot oli ehditty kunnostaa, kadut eivät tulvineet merkittävästi.

Mutta keskusta on vain pieni osa kaupunkia. Valtaosa vajaasta puolesta miljoonasta beiralaisesta asuu kaupunkia ympäröivillä hökkelialueilla. Siellä talot on rakennettu ilman perustuksia maan päälle, yleensä halvimmissa mahdollisista materiaaleista.

Kun lehdissä kirjoitettiin, että 90 prosenttia Beiran kaupungista tuhoutui, tarkoitettiin lähinnä näitä hökkelialueita. Niissä suurinta tuhoa aiheuttivat puuskaiset tuulet, jotka puhalsivat jopa 175 kilometrin tuntivauhdilla. Pelti- ja ruohokatot eivät sitä kestäneet, ja talojen sisälle päässyt sade rikkoi seinätkin nopeasti.

Nhamatandan kaupunkiin johtava silta vaurioitui tulvassa.

VALTAOSA RAHASTA HILLINTÄÄN

Syklonit eli trooppiset hirmumyrskyt ovat Mosambikin joka-vuotinen riesa. Niiden on arveltu voimistuvan ilmastonmuutoksen seurauksena, sillä ne saavat voimansa lämpimästä merivedestä. Maaliskuun Idai-myrskyä seurasi huhtikuussa Kenneth, joka kuritti maan pohjoisosia.

Aage Jørgensenin mukaan Mosambik voisi valmistautua myrskyihin nykyistä paremmin. Viemärien kunnostuksen lisäksi asumuksia tulisi vahvistaa.

Rahaa näihin sopeutumistoimiin ei kuitenkaan ole liikaa tarjolla.

Tutkimuslaitos Climate Policy Initiative arvioi, että maailman maat panostavat vuosittain ilmastotoimiin reilut 400 miljardia

KÖYHIMPIEN MAIDEN SOPEUTUMISTOIMET JÄÄVÄT USEIN LAHJAMUOTOISEN KEHITYSAVUN VARAAN.

euroa, josta vain viitisen prosenttia ohjataan sopeutumiseen. Valtaosa käytetään ilmastonmuutoksen hillintään, kuten energiaratkaisuihin.

”Sopeutuminen on aina se köyhä sukulainen”, Jørgensenen pahoittelee.

Ilmastonmuutosta hillitsevät hankkeet houkuttelevat investointeja, koska niistä sijoittaja saa todennäköisesti rahansa takaisin korkojen kera.

Köyhimpien maiden sopeutumistoimet sitä vastoin jäävät usein lahjambuotoisen kehitysavun varaan.

TIET YHTÄ VELLIÄ

Rakennusten ja vesihuollon lisäksi tiet ovat köyhissä maissa huonossa kunnossa. Mosambikissa tiet on yritetty rakentaa säänkestäviksi mutta toistaiseksi heikolla menestyksellä.

Konsultti Toni-Petteri Paju oli työtehtävissä maaseudulla Beiran pohjoispuolella, kun myrsky pyyhkäisi yli, haki mereltä voimaa ja kääntyi takaisin mantereelle kohti Beiran kaupunkia.

Hän näki Idai-myrskyn jäljet omin silmin.

”Tiet olivat aikamoista mutavelliä, ja yhdessä paikassa oli jumissa lääkerekka, joka oli käsittäkseni ryöstetty.”

Mosambikin sadekausi on melko säännöllinen ja ajoittuu Suomen talvi- ja kevätkauskaille. Sateisimpaan aikaan tieyhteydet ovat usein poikki. Ihmiset eivät juuri käy esimerkiksi sairaaloissa, koska sadeaikana niihin ei saada toimitettua lääkkeitä.

Pajun mukaan teitä voitaisiin vahvistaa nykyistä suuremmilla rumpukaivoilla ja kestävämmillä tiepinnoitteilla. Hän oli Beirassa konsultoimassa Mosambikin tielaitosta, miten se voisi varautua ilmastonmuutokseen.

Tiet voitaisiin nostaa myös pengermille, mutta se on kallista. Siksi Paju kumppaneineen selvittää, mitkä tiet ovat ihmisille ja taloudelle kaikkein tärkeimmät. Samalla he selvittävät, missä sademäärä todennäköisesti lisääntynyt ilmastonmuutoksen seurauksena.

Tavoite on, että seuraavaan myrskyyn Beira on varautunut nykyistä paremmin.

SÄÄENNUSTEET, VIESTINTÄ JA VARAUTUMINEN

Mosambikin ilmatieteen laitos INAM varoitti Idai-myrskystä viikkoa ennen sen iskeytymistä rannikolle. Beiran satamassa varoitukseen suhtauduttiin vakavasti: laivakontit inventoitiin, pinot madallettiin ja ne koottiin pyramidin muotoon, jotta ne kestäisivät myrskytuulien voiman.

KUNNOLLINEN VARAUTUMINEN
VAATII LUOTETTAVIA JA TARKKOJA
SÄÄENNUSTUKSIA.

Hollantilainen tutkimuslaitos Deltares oli konsultoinut Mo-sambikille tulvavaroitusjärjestelmän, joka ennusti myös tulvat. Tästä huolimatta ihmiset eivät hakeutuneet turvaan eikä ketään evakuoitu myrskyn tieltä.

Kunnollinen varautuminen edellyttää, että säätiedotukset ovat luotettavia ja tarkkoja, varoitusjärjestelmät toimivat ja kan-salaiset saavat tietoa.

Myös viranomaisten ja paikallisten kansalaisjärjestöjen, kuten Punaisen Ristin, on oltava osa varautumisjärjestelmää, muistut-taa asiantuntijapalvelut-yksikön päällikkö **Harri Pietarila** Ilma-tieteen laitokselta.

Mikään näistä lenkeistä ei toimi Mosambikin kaltaisissa köy-hissä maissa.

Idai-myrskystä tiedettiin yleisellä tasolla, mutta tieto ei ollut tarkkaa, koska Mosambikissa ei ole toimivia säätutkia. Niiden avulla olisi voitu ennustaa, kuinka paljon ja missä sataa sekä mihin suuntaan sateet liikkuvat. Tiedolla INAM olisi voinut varoittaa beiralaisia painokkaammin.

INAMin maine on kuitenkin kehno, ja on mahdollista, että beiralaiset eivät olisi kuunnelleet sen varoituksia. Usein INAMin ennustukset epäonnistuvat, joten ihmiset eivät luota säätiedo-tuksiin.

Pietarilan mukaan kyse on noidankehästä: kansalaiset eivät arvosta INAMia, joten sen on vaikea saada valtiolta rahaa toimin-tansa kehittämiseen. Näin INAMin työn laatukaan ei parane.

”Siksi kaivataankin kehitysyhteistyötä”, hän sanoo.

KEHITYSYHTEISTYÖSTÄ HYÖTYÄ

Suomen kehitysyhteistyöllä on pyritty tukemaan Mosambikin ilmatieteen laitosta.

Eräässä kahdenvälisessä kehityshankkeessa IMAMille han-kittiin kaksi säätutkaa, jotka kuitenkin jo parin vuoden kuluttua olivat epäkunnossa. IMAMilla ei ollut varaosia eikä riittävää asian-tuntemusta laitteiston ylläpitoon.

Harri Pietarila tapasi äskettäin IMAMin silloisen pääjohta-jan, jonka mukaan laitos oli anonut valtiolta rahaa säätutkien huoltamiseen mutta turhaan.

Pietarilan mukaan INAM tarvitsee nykyaikaista teknologiaa ja osaamista. Usein ilmastoalan kehityshankkeissa hankitaan laitteet, mutta henkilöstöä ei kouluteta riittävästi niiden käyttä-miseen.

Suomen ja Ilmatieteen laitoksen 2000-luvun alun kehitys-hankkeet Mosambikissa ja eteläisessä Afrikassa ovat kuitenkin päättyneet. Vuonna 2011 Ilmatieteen laitos ehti valmistella ulko-ministeriölle 13 miljoonan euron hanketta, jossa olisi kehitetty eteläisen Afrikan sää- ja ennakkovaroitusjärjestelmää. Tukea ei myönnetty.

Muualla työtä jatketaan.

Amelia Jose Alberto asuu viisivuotiaan poikansa kanssa Beiran sataman liepeillä hökkelikylässä. Hirmumyrsky tuhosi hänen kotitalonsa ja murjoi aviomiehen jalan. "Aluksi luulin, että se oli vain tavallinen sade. Sitten tajusin, että kyse oli katastrofista", Alberto sanoo. Hänen naapurinsa menetti myrskyssä äitinsä ja poikansa.

”Jamaikalla on käytössä meidän järjestelmämme, ja henki-löstöä on koulutettu. Siellä julkaistiin juuri uusi, hieno varoitus-palvelu, joka ennustaa myrskyt ja jakaa varoitukset kansalaisille entistä paremmin”, Pietarila kertoo.

Vastaavia Suomen rahoittamia järjestelmiä toimii Karibialla jo kymmenessä maassa.

KUOLONUHRIT KÖYHISSÄ MAISSA

Jos Suomea uhkaisi hirmumyrsky, kansalaiset saisivat tiedon siitä ajoissa ja tuhot voitaisiin minimoida.

Näin tapahtuu esimerkiksi Yhdysvalloissa, jonka eteläisiä rantoja hurrikaanit koettelevat aika ajoin. Aineelliset tuhot voivat olla mittavat, mutta Yhdysvalloissa sään ääri-ilmiöiden seurauk-sena ihmisiä kuolee selvästi vähemmän kuin Mosambikissa.

”95 prosenttia luonnononnettomuuksien aiheuttamasta kuolleisuudesta tapahtuu kehitysmaissa”, Harri Pietarila sanoo.

Punaisen Ristin vapaa-ehtoiset Manuel Maninga (vas.) ja Alberto Ernesto raivaavat polkua käymälään.

Syy on köyhyys. Ihmiset asuvat tiiviisti heikosti rakennetuissa taloissa. He eivät saa luotettavaa tietoa säästä, eikä heitä evakuoida ajoissa turvaan.

Paikoin mosambikilaisia on yritetty asuttaa turvallisille seu-duille erilaisissa kehitysyhteistyöhankkeissa. Usein ihmiset kui-tenkin palaavat takaisin entiseen kotiinsa, kun sateet ovat loppu-neet ja tulvavesi laskenut.

Puhutaan kulttuurisista syistä: ihmisillä on voimakas tunne-side maahan ja esimerkiksi hautapaikkoihin, joissa käydään kon-sultoimassa ja muistamassa suvun esi-isiä.

Jokivarsien tulvatasangoilla maaperä on usein myös hedel-mällistä, mikä houkuttaa palaamaan.

SUUNNITELMAT TOTEUTTAMATTA

Mosambikilla on lukuisia suunnitelmia, joilla varaudutaan myrskyihin ja niiden aiheuttamiin tulviin. Beiran viemäriver-

MOSAMBIK

Syklonit ja tulvat ovat koettelleet Mosambikia useampaan kertaan 2000-luvulla. Vuonna 2000 kuolonuhreja oli 700–800, ja 650 000 ihmistä joutui jättämään kotinsa. Vuonna 2015 kuolleita oli 140 ja pakolaisia 50 000. Tänä keväänä Idai- ja Kenneth-myrskyihin ja niitä seuranneisiin tulviin kuoli yli tuhat ihmistä ja arviolta 160 000 pakeni kodeistaan.

Lähteet: YK, Reliefweb, Floodlist

koston kunnostus on osa kaupungin paikallista suunnitelmaa. Suunnitelmissa on myös varoitussjärjestelmän kehittäminen. Suunnitelmien toteutus on kuitenkin hidasta ja välillä ole-matonta. Vuonna 2015 Mosambik laati vesivarojen hallintaa koskevan suunnitelman. Tarkoitus oli rakentaa ja kunnostaa tulva-altaita sekä rakentaa yli 40 patoa eri puolille maata vuosina 2015–2018. Suunnitelma ei ole toteutunut, koska ei ole rahaa. Rahapula selittyä äkillisesti alkaneella lamalla. Mosambikin talous kasvoi 2000-luvulla nopeasti, mutta hyvä kehitys pysähtyi vuonna 2016. Tuolloin kävi ilmi, että valtio oli taannut kolmen yrityksen lainoja salaa ja lainvastaisesti. Maksettavaa korkoineen oli vajaan kahden miljardin euron arvosta, ja lasku lankesi veron-maksajille. Skandaalin seurauksena Kansainvälinen valuuttarahasto kiel-täytyi tukemasta Mosambikia, ja viimeisetkin avunantajat lopet-tivat maan budjetin rahoittamisen. Moni lakkautti sektorituen. Mosambikista löydetty maakaasu ei sekään tuota tuloja vielä vuosiin.

Nyt hätätoimet ja Beiran jälleenrakennus ovat herättäneet uudelleen avunantajien kiinnostuksen, mitä Aage Jørgensen pitää pienenä hopeareunuksena myrskypilvessä. Hän vertaa tilannetta Kaakkois-Aasiaa vuoden 2004 lopussa runnelleeseen tsunamiin, jonka jälkeen alueelle virtasi apua. ”Vaikka paljon ihmisiä kuoli, lopputulos saattaa olla myön-teinen, koska Mosambik saa toivottavasti taas huomiota.” Mosambikin sadekausi kestää marraskuusta Suomen kevää-seen. 2000-luvulla Mosambikin myrskyt ovat olleet poikkeuksel-lisen tuhoisia aina parin vuoden välein. Seuraava myrsky on siis tulossa, ehkä jo ensi vuoden keväällä. Sitä ennen ehtii varautua ainakin jotenkin. •

Kirjoittaja on Mosambikissa työskennellyt vapaa toimittaja.

Juttua varten on haastateltu myös Hollannin Maputon-suurlähetystön kehitysyhteistyöstä vastaavaa virkamiestä Michiel van der Pompea ja mosambikilaista ilmastoaktivistia ja kehitysjärjestö Oxfamin työntekijää Lucia Jofricea.

KEHITYSLEHTI/PASVENSKA

KOLUMNI _

ANTTI BLÅFIELD

KATASTROFIN ANATOMIA

Kestävää myötätuntoa tarvitaan sekä katastrofin ehkäisyyn että siitä nousemiseen.

TORSTAINA, maaliskuun 14. päivänä hirmu-myrsky iskeytyi Mosambikin keskiosiin. Arviolta kaksi miljoonaa ihmistä joutui hätäavun varaan, ja tulevaisuus tuntui jälleen kerran huuhtoutu-van tulviin.

Syyskuun 4. päivänä 1867 halla tuhosi sadon suuressa osassa Suomea, jo toisena vuotena peräkkäin.

”Kosteus oli yön aikana jäätnyt ruistähkiin niin paksuna, että tähkät seisoivat olkien päässä kuin kirkkaat jääpuikot, ja kun niitä sormella kosketti, taittuivat ne poikki kuin hento lasi.” Iisalmelaisen **Werner Wielungin** lapsuudenmuisto kuullaan toimittaja **Virpi Väisäsen** erinomaisessa radiodokumentissa *Suomen nälkävuodet*.

Vuosina 1866–1868 noin 150 000 ihmistä, kahdeksan pro-senttia väestöstä, kuoli Suomessa nälkään ja tauteihin, heistä suurin osa talvella ja keväällä 1868.

SUOMI OLI Euroopan köyhin nurkka, kehitysmaa.

Kato ei itsessään olisi aiheuttanut nälänhätää. ”Koko muu yhteiskunta oli jo valmiiksi vaikeuksissa”, tutkijat **Antti Kuus-terä** ja **Juha Tarkka** tiivistävät Suomen Pankin historiassa.

Väestö oli 1800-luvulla yli kaksinkertaistunut. Suuri osa oli maattomia, osattomia ihmisiä, ja kun tuli kato, heillä ei ollut mitään suojaa.

Suojaa ei antanut myöskään julkinen valta. Senaattia johti **J. V. Snellman**, filosofi, jolle moraaliset periaatteet ja poliittiset päämäärät olivat ensisijaisia. Hän katsoi, että jokaisen tuli kantaa vastuu omasta elämästään; hänelle valtion etu oli silmäterä.

Valtion etu tiivistyi vasta saatuaan omaan valuuttaan, mark-kaan, joka oli ensimmäisenä katovuonna sidottu hopeakantaan. Pelissä oli Suomen uskottavuus: jos markan hopeakytkentä kes-täisi, kansainväliset rahoitusmarkkinat avautuisivat.

Suomea koetteli myös historian pahin konkurssiaalto, koska hopeakytkyn vuoksi markka oli revalvoitunut.

Valtion kassassa oli aiemmin otettu ulkomainen laina, mutta sen Snellman halusi käyttää markan katteena olevan hopeava-rannon kartuttamiseen. Ja uutta lainaa Snellman oli haluton ottamaan, koska lontoolaisen pankin konkurssi oli juuri laukais-sut kansainvälisen finanssikriisin.

HELI BLÅFIELD

Suomi oli samanlaisessa valintatilanteessa, johon kansain-väliset rahoituslaitokset pakottavat kehitysmaita tänään. ”Washington-konsensus” ja ”austerity” ovat tämän ajan talous-keskustelun tuttuja käsitteitä.

Vasta syys-lokakuun vaihteessa 1867 Suomi otti ulkomaisen lainan ja aloitti viljan ostot. Se oli liian myöhään: finanssikriisi, viljamarkkinoiden häiriötila ja aikainen talvi estivät viljalaivojen saapumisen ajoissa.

TOISIN KUIN Suomi 152 vuotta sitten, Mosambik saa luon-non-katastrofiinsa nopeasti kansainvälistä hätäapua. Mutta miten maa jaksaa jatkaa kehityksen tiellä?

Suomessa nälkävuosista noustiin nopeasti ja pysyvästi. Tarinassa näkyvät kestävän kehityksen portaot: maanomistus, koulutus ja hyvä hallinto.

Uskottava, vakaa markka mahdollisti suomalaisten mukaan-pääsyn vasta kehitetyn kemiallisen metsäteollisuuden nousuun. Teollisuus työllisti maaseudun maattomia, ja puunmyynti teol-lisuudelle levitti vaurautta, koska maanomistus oli jakautunut laajalle.

Jo ennen nälkäkatastrofia oli säädetty kansakouluasetus. 1870-luvulta alkaen kouluja perustettiin nopeutuvassa tahdissa myös maaseudulle. Ensimmäinen opettajaseminaari oli aloitta-nut toimintansa vuonna 1863, ja vuosisadan vaihteessa niitä oli jo kahdeksan. Yliopistoon johtava oppikoulujärjestelmä laajeni.

Eikä Suomeen ollut pesiytynyt lahjonnan kulttuuria. Oikeusjärjestelmä toimi.

SNELLMAN OLI siis oikeassa? Sivuilleen vilkuilematta mark-kaa puolustaen hän loi pohjan tulevalle kehitykselle.

Yhtä perusteltua on sanoa, että myötätunnon puute loi pohjaa seuraavalle katastrofille, sisällissodalle, 50 vuotta myö-hemmin.

Snellmanilla ja muulla tuon ajan eliitillä ei ollut mitään yh-teyttä heikoimmassa asemassa olevien ihmisten elämään. Tuttu syytös tänäänkin, niin kehitysmaissa kuin meillä Suomessa.

Kirjoittaja on toimittaja ja tietokirjailija.

VEDENKESTÄVÄÄ RIISIÄ

Riisi ruokkii yli puolet maailman väestöstä. Filippiineillä kehitetään lajikkeita, jotka sietävät ilmastonmuutoksen seurauksia: tulvia, kuivuutta ja maan suolaantumista.

TEKSTI RIITTA SAARINEN KUVAT PETTERI KOKKONEN

Kansainvälisen riisintutkimuslaitoksen IRRIn koeviljelmät sijaitsevat Los Bañosissa Mount Makiling -tulivuoren kupeessa.

K

ansainvälinen riisintutkimusinstituutti IRRi sijaitsee Filippiineillä maaseudun rauhas-
sa Los Bañosissa, jonne on pää-
kaupungista Manilasta matkaa
noin 70 kilometriä. Täällä,
Mount Makiling -tulivuoren kupeessa, ovat myös parin-
sadan hehtaarin koeviljelmät.

Aamulla auringonnousu heijastuu riisipellon veden-
pintaan.

Abdelbagi Ismail työskentelee tutkijana IRRIn
riisin jalostuksen, genetiikan ja bioteknologian osastolla.
Hän osoittaa koekenttää, joka näyttää tavalliselta lammelta.

”Riisi on veden alla. Tässä kokeessa selvitetään,
miten tietty riisilajike selviää oltuaan pitempään veden
alla. Tulevaisuudessa riisipellot joutuvat yhä useammin
veden alle, kun meriveden pinta nousee, myrskyt yleisty-
vät ja suuret joet tulvivat.”

KULUTUS KASVAA

- Riisin sukuun kuuluu parikymmentä luonnonvaraista villiriisiä ja kaksi viljeltyä lajia, joista aasialainen oryza sativa on yleisin. Lajikkeita on kymmeniä tuhansia.
- Riisi ruokkii noin neljä miljardia ihmistä eli yli puolet maailman väestöstä.
- 90 prosenttia kaikesta riisistä tuotetaan ja kulutetaan Aasiassa, jossa sen kulutuksen ennakoidaan kasvavan tulevaisuudessa. Kysyntään vastaaminen vaatii maailman riisintuotannon lisäämistä 8–10 miljoonalla tonnilla vuosittain.
- Riisintuotannon kasvattamista vaikeuttavat ilmastonmuutoksen seurausten lisäksi kaupungistuminen ja maaltamuutto: rakentaminen valtaa peltopinta-alaa eikä raskas riisinviljely kiinnosta nuoria entiseen tapaan.
- Kansainvälinen riisintutkimusinstituutti IRRi on perustettu vuonna 1960 Fordin ja Rockefellerin säätiöiden sekä Filippiinien hallituksen tuella. Tänään suurin yksittäinen rahoittaja on Bill ja Melinda Gatesin säätiö.
- IRRi työllistää 300 kansainvälistä tutkijaa ja 900 paikallista työntekijää.

Tavallisesti riisi selviytyy veden varassa korkeintaan 5–6 päivää. Orissan rannikolta Intiasta onnistuttiin keräämään 1970-luvulla sattumalta talteen riisi-lajike, joka sinnitteli veden alla 15–18 päivää. Vanha, pitkävärtinen lajike oli kuitenkin vähäsatoinen.

”Lajiketta risteytettiin parikymmenen polven ajan, mutta ominaisuutta ei saatu parannettua. Kehittyneen geenikartoituksen ansiosta lajikkeesta löydettiin vuonna 2003 erityinen Sub-1-geeni, joka auttaa kasvia selviämään veden alla”, Ismail kertoo.

Tieto tästä geenistä on auttanut kehittämään kymmenisen riisilajiketta, jotka selviytyvät tavallista pitempään veden alla. Näitä tulvankestäviä lajikkeita on jo jaettu yli viidelle miljoonalle riisinviljelijälle Etelä- ja Kaakkois-Aasiassa. Se on tärkeää, sillä sateet ja tulvat uhkaavat viedä sadon noin 20 miljoonalla riisihehtaarilta.

ILMASTOÄLYKKÄÄT LAJIKKEET

IRRi on kehittänyt muitakin ilmastoälykkäitä riisilajikkeita, kuten suolaa sietäviä Salinas-lajikkeita.

Niitä tarvitaan, kun merien pinnannousu on suolaannuttanut miljoonia peltohehtaareita Aasiassa ja Afrikassa. Myös myrskyt nostavat merivettä maalle.

Noin puolet maailman riisinviljelyyn käytetystä 160 miljoonasta hehtaarista on keinokasteltua. Sateista riippuvaisilla viljelyalueilla kuivuus on merkittävä ympäris-

Naiset erottelevat käsin geenipankkiin soveltuvat riisinjyvät. Säilöttävien jyvien tulee olla kypsiä ja terveitä.

Teenlajittelu on raskasta ja alipalkattua käsityötä, eikä sille helposti löydy tekijöitä.

TEE KÄRSII KUUMUUDESTA

INTIA TUOTTAA neljänneksen maailman teestä. 80 prosenttia tuotannosta kulutetaan kotimaassa.

Yli puolet Intian teestä tuotetaan Assamis- sa, jossa kasvaa edelleen viljelejäkin teepuita. Niitä näkee Tocklain teentutkimuslaitoksen ti- luksilla. Jopa seitsemänmetriset puut saavat kasvaa, kukkia ja tuottaa siemeniä, kun taas leikattujen teepensaiden oksista poimitaan vain uuden version silmu ja kaksi ylintä lehteä.

Tocklain koeasema perustettiin vuonna 1911, ja siitä lähtien se on tilastoinut tarkasti teenviljelyä ja siihen vaikuttavia tekijöitä, kuten

säätä. Vuodesta 2014 lähtien se on tutkinut ilmastomuutoksen vaikutuksia.

"Teenviljely vaatii kosteutta ja säännöllisiä sateita. Tilastojemme mukaan vuotuiset sade- määrät ovat laskeneet tällä alueella yli 200 millimetriä sadassa vuodessa. Samassa ajassa keskilämpötila on kohonnut 1,3 astetta. Muutoksilla on monenlaisia seurauksia", sanoo koeaseman johtaja **A. K. Barooah**.

"Muutosvauhti on kiihtynyt viime vuosi- kymmeninä. Myös metsät ovat vähentyneet huomattavasti tällä alueella. Meidän on etsittävä keinoja sopeutua tilanteeseen. Jos

tön stressitekijä. IRRIn koeviljelmillä ja tutkimus- tiloissa selvitetään, miten eri lajikkeet kestävät kuu- muutta ja kuivuutta, kun muunnellaan esimerkiksi lämpötilaa, kosteutta ja auringonvaloa.

On esimerkiksi riisilajikkeita, joiden kukat ovat auki vain aamulla. Ominaisuudella on merkitystä, kun etsitään kuumuutta kestävää lajiketta, sillä kuumuus rasittaa riisiä eniten kukintavaiheessa.

Ilmastoölykkäiden lajikkeiden jalostuksessa hyö- dynnetään nykyaikaista geeniteknikkaa, jossa perin- teistä risteytystä ja valintaa tarkennetaan ja nopeute- taan markkereilla eli merkkigeeneillä. Riisin geeneihin ei kajota, joten kyse ei ole geenimuuntelusta.

IRRIn tutkimus pohjaa sen omaan geenipank- kiin, joka on maailman suurin. Siihen on talletettu yli 130 000 riisilajiketta ympäri maailmaa.

Lajikkeissa on niin vanhoja, uusia kuin viljelejäkin. Riisinjyvät säilytetään foliopusseissa 20 asteen pakka- sessa.

"Eniten riisilajikkeita eli 15 000 on Laosista, jossa aikoinaan ymmärrettiin kerätä järjestelmällisesti tal- teen paikallisia lajikkeita, jotta ne eivät katoaisi", kertoo **Ruaraidh Sackville Hamilton**, joka vastaa geenipan- kin toiminnasta.

Joistain maista, kuten Intiasta, on useita näytteitä, mutta niiden alkuperästä ei ole tarkkaa tietoa.

Monissa maissa sodat ja muut levottomuudet ovat tuhonneet riisiviljelmiä. IRRi on voinut rauhan jälkeen palauttaa geenipankista esimerkiksi Itä-Timoriin ja Kambodžaan niiden omia paikallisia riisilajikkeita. •

Kirjoittaja ja valokuvaaja ovat vapaita journalisteja.

KEHITYSLEHTI.FI/PASVENSKA

KOLUMNI _

SHOLA LAWAL

ÖLJYMAAN VAKAUS VAATII ILMASTOTOIMIA

Nigerian on ryhdyttävä kiireesti torjumaan ilmastomuutosta, vaikka nyt ihmisiä eniten huolettavat köyhyys ja turvattomuus.

KOILLIS-NIGERIASSA, Maidugurin kaupungin itäpuolella Tšadjärvi kutis- tuu hälyttävää tahtia. Noin 30 miljoo- naa ihmistä Nigeriassa, Nigerissä, Kamerunissa ja Tšadissa saa järvestä vetensä ja elantonsa.

Nopea aavikoituminen on vuosien ajan aiheuttanut suurta vahinkoa sekä Tšadjärvelle että niille, joille se on keskeinen ravinnonlähde ja liikkumisväylä. "Katoavana järvenä" tunnetun Tšadjärven pinta-ala oli 26 000 neliökilometriä vuonna 1960. Nyt se on noin 1 500 neliökilometriä.

Tšadjärven valuma-alueella vuotuinen sademäärä on paikoin vähentynyt 1 000 millimetristä noin 500 millimetriin kymmenen viime vuoden aikana. Tämän seurauksena keski- määräinen lämpötila on noussut 36 asteesta 42 asteeseen. Myös siirtolaisuus on lisääntynyt.

YMPÄRISTÖN MUUTOKSILLA on yhteys puolisolitaallisen ryhmien harjoittamaan väkivaltaan alueella, jossa hei- mojen välillä on jo ennestään etnissosiaalisia jännitteitä. Kun toimeentulo katoaa, ihmisten haavoittuvuus lisääntyy. Miljoonien ruoansaanti on epävarmaa. Nälkä on pakottanut monet liittymään aseellisiin ryhmiin.

Ei ole sattumaa, että kuolemaa kylvävä Boko Haram -ter- roristijärjestö on saanut täällä alkunsa. Boko Haram sai osak- seen kansainvälisen arvostelumyrskyn siepattuaan 276 koulu- tyttöä vuonna 2014. Kaikkiaan Tšadjärven valuma-altaan alu- een väkivaltaisuuudet ovat vaatineet noin 30 000 ihmisen hen- gen ja pakottaneet 2,5 miljoonaa muuttamaan pois kotoaan.

Suuri osa väkivallasta on koskettanut Maidugurin asuk- kaita. Mutta nyt heillä on uusi ongelma: nouseva lämpötila. Paikallisten mukaan läkähdyttävä kuumuus estää ilmastoin- tilaitteita toimimasta.

ORE SOFOLA

TŠADJÄRVEN TAVOIN moni muukin Saharan etelä- puolisen Afrikan alue kärsii äärimmäisistä sääoloista.

Nigerian ilmatieteen laitoksen johtajan **Sani Abubakar Mashin** mukaan "lämpötilat ovat poikkeuksellisia" maal- is- kuusta tammikuuhun. Kaikkialla Nigeriassa kansalaiset valit- tavat kuumuudesta. Mashi varoittaa myös tulvista.

Nigerialaiset ymmärtävät nyt ilmastomuutoksen vaiku- tukset. Ilmastokysymyksiä ei kuitenkaan priorisoida, eikä vakavasti otettavia toimia ilmastomuutoksen hillitsemiseksi ole tehty. Köyhyys ja konfliktit ovat suurimmat huolet, kuten monessa muussakin Saharan eteläpuolisen Afrikan valtiossa. Ravinnon ja turvallisuuden kaltaiset välttämättömät tarpeet menevät valitettavasti ympäristöasioiden edelle.

VÄLINPITÄMÄTÖN ASENNE johtuu luultavasti myös öljystä, Nigerian ykkösvientituotteesta. Öljyntuotanto aiheut- taa valtavasti hiilidioksidipäästöjä. Vuonna 2014 Nigerian päästöt olivat 96,3 miljoonaa tonnia.

Tšadjärven valuma-alueen valtiot ovat perustaneet moni- kansallisen, Tšadissa päämajaansa pitävän erikoisryhmän turvallisuustilanteen parantamiseksi. Saavutukset jäävät kuitenkin laihoiksi ilman ympäristötoimia, sillä konfliktit ja ilmasto liittyvät kiinteästi yhteen.

Ympäristölle haitallisista öljyntuotantomenetelmistä on luovuttava. Esimerkkeinä mainittakoon kaasun soihduttami- nen sekä rikkinäiset putket, jotka aiheuttavat öljyvuotoja ja saastuttavat ympäristöä.

Kaiken tämän perusteella on selvää, että Sahelin alueen rauhanrakennuspyrkimysten ja ilmastomuutoksen hillin- nän on edettävä käsi kädessä, ja Nigerian tulee ryhtyä toimiin taloutensa muuttamiseksi vähähiiliseksi.

Kirjoittaja on nigerialainen toimittaja. Englannin kielestä suomentanut Henri Purje.

Vain reiät maassa kertovat lukemattomista luvattomista kaivoksista Nalaikhissa. Muutoin aro on autio. Kaivostyöläiset eivät halua kertoa nimiään eivätkä muutakaan kaivos-toimintaan liittyvää.

MONGOLIA

MUSTA KULTA PALAA

Lukuisat mongolialaiset hankkivat elantonsa maan alla ja henkensä uhallä. Laittomissa hiilikaivoksissa työskentelee jopa 2 500 henkeä.

KUVAT PETRI VANHANEN TEKSTI SUSANNA VILPPONEN

Nalaikhin kaivos sijaitsee 40 kilometrin päässä Mongolian pääkaupungista Ulaanbaatarista. Vielä 1950-luvun lopussa se työllisti 1 500 henkeä. Aikoinaan se oli Minegoliaksi kutsutun Mongolian ainoa hiilikaivos.

Kaivos suljettiin vuonna 1990, ja monet jäivät ilman työtä. Samaan aikaan naapuri ja läheinen liittolainen Neuvostoliitto hajosi ja Nalaikhin kaivosteknologia vanhentui. Kaivostyöläiset ryhtyivät kaivamaan hiiltä laittomasti.

Vain osalla kaivoksista on toimintalupa. Työturvallisuus on heikkoa, ja 25:n viime vuoden aikana kaivoksissa on kuollut arviolta 250 työläistä. Kukaan ei tiedä todellista uhrilukua, koska kaivostoimintaa ei valvota.

Laittomasti kaivettua hiiltä myydään Ulaanbaatarin

kaduilla 15 kilon säkeissä reilulla kahdella eurolla. Sitä ostavat lähinnä kaupungin vähäosaiset. Hiiltä poltetaan erityisesti jurttakaupunginosassa, jossa asuu puolet kaupungin väestöstä.

Jurtan tulisija vetää päivittäin 30–50 kiloa hiiltä. Lämmityksessä syntyvä savu on tehnyt Ulaanbaatarista yhden maailman saastuneimmista kaupungeista. Usein sinitaivaan peittää sakea saastepilvi.

Nalaikhissa on vielä arviolta 30 miljoonaa tonnia hiiltä. Kaivosmiehiä huolestaa kuitenkin ilmaston lämpeneminen. Kun routa sulaa, kaivossortumien riski kasvaa. Siksi hiiltä on kaivettava nyt mahdollisimman paljon ja nopeasti.

Muutama vuosikymmen sitten Nalaikh tunnettiin menestyvänä kaivoskaupunkina. Vireä kaivosteollisuus houkutteli ihmisiä töihin eri puolilta Mongoliaa ja naapurimaistakin. Nyt virallisesta kaivostoiminnasta muistuttavat vanhan kaivoksen keskusrakennuksen romahtaneet seinät. Yläreunan fasadissa lukee haalistunein kyrillisin kirjaimin "Nalaikhin suuri kaivos".

Maan alle sukeltaa vajeri, jota pitkin sukkulamainen peltikehikko kulkee ylös ja alas. Käytävä on kapea. Kädet ja jalat on pidettävä kärryn sisäpuolella ja pää alhaalla, jotta tunnelin terävät reunat eivät vahingoittaisi raajoja. Suuremmissa kaivoksissa maan alle johdetaan ilmaa tuuletuskanavassa. Sähkökatkojen aikana ilman-tulo estyy ja valot sammuvat. Vain kaivostyöläisten otsalampujen heikot valokeilat poukkoilevat tunnelissa.

Kaivosta tukevat harvakseltaan pystytetyt puurakenteet. Osa laittomista kaivoksista on perustettu nopeasti, ja louhinta on jo saatettu aloittaa keskeneräisissä tunneleissa.

Louhitulla hiilellä
lämmitetään
pääkaupungin
jurttu-asumuksia.

Kivihiili kiiltelee seinissä. Käytävältä kuuluu tasainen ja terävä poran ääni. Kaivosmiehet ovat lähes yhtä mustia kuin ympäröivä hiiliseinämä. Tauon aikana tupakan käry leijailee tunnelissa. Osalla miehistä on kypärä, mutta muita turva-
varusteita ei ole. "Työ on vaarallista ja raskasta", toteaa 14 vuotta kaivoksissa työskennellyt mies.

KIRJOITTAJA JA VALOKUVAAJA
OVAT VAPAITA JOURNALISTEJA.

ETELÄ-AFRIKKA

PELTITALO PUKEUTUU HIEKKAAN

Ennen Etelä-Afrikassa pyrittiin hökkelialueista eroon, mutta nykyään niitä kunnostetaan. Kapkaupungissa kokeillaan hiekkataloja.

TEKSTI JA KUVAT ANNU KEKÄLÄINEN

Thulani Mgnigwi täyttää kolmi-litraisen astian hiekalla ja kaataa hiekan polypropeenipussiin. Näin syntyneen tiilen hän asettaa aaltopeltiseinän viereen nouse-valle hiekkatiiliseinälle.

”Lämmin talvella, viileä kesällä, luodin ja tulen kestävä”, 22-vuotias Mgnigwi kuvailee hiekkataloa.

Ollaan Kapkaupungin Philippin townshipissä, Sweet Homes Farm -hökkelialueella. Se on yksi kaupungin yli 400 hökkelialueesta.

Arviolta yksi viidestä yli neljästä miljoonasta kapkaupunkilaisesta asuu hökkelialueilla ja townshipien takataloissa. Asumuksista puuttuvat vessa, vesi ja usein myös sähkö.

Hökkeliä rakennetaan tavallisesti aaltopellistä. Peltitalo on hyytävän kylmä talvella ja polttavan kuuma kesällä. Se ei eristä ääniä mutta läpäisee luodit. Pelti ei edes suojaa tulipaloissa, jotka ovat hökkelialueilla tavallisia.

Arkkitehti **Barry Lewis** tarjoaa vaihtoehdon aaltopeltitalolle. Hän on Mgnigwin ja muiden philippi-läisten nuorukaisten kanssa rakentanut hiekasta niin sanotun prosessitalon.

Ajatus on, että asukkaat rakentavat talonsa pala palalta itse.

Ensin pystytetään aaltopeltitalo, jonka sisään tehdään hiekkaseinät. Sitten valmiit hiekkaseinät rapataan sisäpuolelta. Lopuksi poistetaan aaltopelti, ja seinät rapataan myös ulkopuolelta.

OMA TALO, VESSA JA VESIPISTE

Etelä-Afrikan demokratian alkuaikoina spontaanisti syntyneistä hökkelialueista haluttiin eroon. Valtion tavoite oli rakentaa jokaiselle köyhälle ruokakunnalle oma pikkutalo vessoineen, vesihanoineen ja keittiöineen.

Tällaisia taloja on noussut arviolta kolme miljoonaa vuoden 1994 jälkeen. Rakennusvauhti on ollut kuitenkin hidas suhteessa nopeaan kaupungistumiseen ja hökkelialueiden kasvuun.

Jo yksitoista vuotta sitten linjattiin, että hökkelialueita ei pureta vaan aletaan kohentaa. Valtio rahoittaa hökkelialueiden kaavoitusta, rakennusten kunnostusta sekä vessojen ja vesipostien rakentamista. Kapkaupunki budjetoి lisärahaa kunnallisveroistaan.

”Kapkaupungin standardit ovat paremmat kuin muualla maassa”, kehaisee hökkelialueista vastaava kaupunginvaltuutettu **Xanthea Limberg** toimistossaan Kapkaupungin ydinkeskustassa.

Hän kertoo, että Kapkaupunki pyrkii tarjoamaan yhden vesivessan jokaista viittä perhettä kohden. Muualla vessatiheys on sama, mutta vesivessan sijaan saatetaan rakentaa puukäymälä.

Kapkaupungissa vesipiste luvataan 25 ruokakunnalle 100 metrin etäisyydellä kustakin hökkelistä. Valtion takaama välimatka on 200 metriä.

Mshini Wamin hökkelikylässä asutaan kaksikerroksisissa peltitaloissa.

Thulani Mgnigwi osoittaa katonrajaan pinottuja tiiliä, jotka on tehty pussitetusta hiekasta.

”Me myös järjestämme alueille sähkön, jos se on mahdollista. Se ei onnistu, jos ihmiset asettuvat asumaan suolle tai yksityismaalle”, Limberg sanoo.

AIKATAULUT PETTÄVÄT

Arvostelijoiden mielestä hökkelialueiden kunnostus ei ole edennyt poliittisia korulauseita pidemmälle.

Social Justice Coalition -kansalaisjärjestön johtaja **Axolile Notywala** esittelee kolmea listaa työhuoneensa seinällä. Pisimpään listaan on kirjattu hökkelialueet, joilla ei ole parannussuunnitelmaa. Keskimmäisessä listassa ovat alueet, joille kaupunki on laatinut suunnitelman vaan ei toteutusaikataulua.

Viimeisessä listassa ovat ne harvat alueet, joilla on kunnostussuunnitelma ja -aikataulu.

”Suunnitelman laatimisesta sen toteuttamiseen kuluu helposti kymmeniä vuosia myös silloin, kun aika-taulu on olemassa”, Notywala huomauttaa.

”Jos aikataulu puuttuu, puhutaan jopa sadoista vuosista. Hökkelialueiden asukkaat elävät ja kuolevat odotuksen tilassa.”

Järjestön toimisto sijaitsee Khayelitshan köyhälistö-alueella. Järjestön tavoite on, että kaupunki laatis kehittämisaikataulut kaikille hökkelialueille.

YHDEN SIJAAN KAKSI KERROSTA

Thulani Mgnigwi avaa vanerista rakentamansa pöydän kannen Philippin Sweet Homes Farmilla. Sinisen pöydän sisällä on säilytystilaa.

Mgnigwillla on muitakin huonekaluideoita mutta ei yhtään rahaa. Hän ryhtyy nikkaroimaan, jos pääsee joskus muuttamaan omaan hiekkataloon. Nyt hän maksaa muutaman neliön peltihökkelistä vähän yli 30 euron kuukausivuokraa.

”Saimme kaupungilta rahoituksen vain kahden mallitalon rakentamiseen Sweet Homes Farmille. Toivottavasti voimme joskus rakentaa myös varsinaiset talot”, arkkitehti Barry Lewis sanoo.

Hän tuli alueelle ensimmäisen kerran kolme vuotta sitten ja on oppinut kärsivälliseksi.

Parhaillaan Lewis aloittelee hiekkatalohanketta Joe Slovon townshipissä Mshini Wam -hökkelialueella kaupungin toisella puolella.

2,5 vuotta sitten tiheään rakennettu alue kaavoitettiin uudelleen ja 245 yksikerroksista puuhökkeliä korvattiin kaksikerroksisilla aaltopeltihökkeleillä. Kaikissa hökkeleissä on vessa ja vesipiste. Asukkaat ja ammattilaiset tekivät rakennustyön yhteisvoimin.

Lähikuukausina Lewis alkaa valmistaa hiekkatiiliä asukkaiden kanssa. Ensin asukkaat pystyttävät hiekkatiiliseinät aaltopeltitaloihinsa. Sen jälkeen he hankkivat pellistä eroon ja rappaavat seinät.

Prosessitalo on valmis, kun aaltopellin tilalle on noussut säällä kuin säällä mukava hiekkatalo. •

Kirjoittaja on vapaa toimittaja ja tietokirjailija.

ABHAS K. JHA

Kaupunki tehdään ihmisille

Maailmalla on kauniita ja viihtyisiä kaupunkeja, jotka on suunniteltu kestävästi ja osallistavasti. Muiden kaupunkien tulee ottaa niistä mallia.

Jumalaisessa näytelmässään **Dante Alighieri** kutsuu helvetin yhtä piiriä, Diten kaupunkia, paholaisen kärsimyksen kaupungiksi, joka on ”täyden tuskaa, vaivaa vaikeinta”. Kuvaus sopii myös moneen nykyajan metropoliin.

Maailma – varsinkin Saharan eteläpuolinen Afrikka ja Aasia – kaupungistuu nopeasti. Paljon tästä tapahtuu ilman kunnollista kaupunkisuunnittelua. Niissäkin kaupungeissa, joissa suunnitelmia on, niitä ei usein pystytty panemaan tehokkaasti toimeen tai ne eivät huomioi riittävästi enemmistön tarpeita.

Lopputulos on ylikansoitettu, likainen ja sekasortoinen kaupunki, joka heikentää asukkaidensa terveyttä ja onnellisuutta.

Kaupunkeja suunnitellessamme olemme asettaneet autojen tarpeet ihmisten tarpeiden edelle. Liian usein on painotettu yksityisautojen esteetöntä kulkua – ja samalla rangaistu jalankulkijoita ja pyöräilijöitä autotien käyttämisestä. Näin saadaan aikaan lähes pysyviä liikennetukoksia ja paljon ilmansaasteita.

Los Angelesissa keskimääräinen autoilija viettää ruuhkassa 102 tuntia vuodessa. Jakartassa autoilija lähtee liikkeelle ja pysähtyy keskimäärin yli 33 000 kertaa vuodessa.

RUUHKAUTUNUT LIIKENNE on yksi syy siihen, että kaupunkien osuus maailman hiilidioksidipäästöistä on 70 prosenttia.

Maailman terveysjärjestö WHO arvioi, että noin 90 prosenttia ihmisistä hengittää saastunutta ilmaa. Mata-la- ja keskituloisten maiden yli 100 000 asukkaan kaupun-

**LÄHES MILJARDI
IHMISTÄ ASUU
SLUMMILOSUhteissa,
JA HEIDÄN LUKUMÄÄRÄNSÄ
VOI KAKSINKERTAISTUA
VUOTEEN 2030 MENNESSÄ.**

geista 98 prosenttia ei täytä WHO:n ilmanlaatustandardeja.

Heikon maankäyttösuunnittelun seurauksena ”elämi-seen riittäväksi” arvioitu palkka jää monissa kaupungeissa kauas kohtuullisen asumuksen kustannuksista. YK:n asuin-yhdyskuntaohjelman mukaan lähes miljardi ihmistä asuu slummiolosuhteissa, ja heidän lukumääränsä voi kaksinker-taistua vuoteen 2030 mennessä.

Lisäksi viimeaikainen tutkimus on osoittanut asuinalueiden eriytyvän rodun, etnisen taustan ja tulotason mukaan, mikä heikentää sosiaalista liikkuvuutta merkittävästi.

KAIKKI TÄMÄ voidaan muuttaa.

Seuraavien 20 vuoden aikana maailmaan rakennetaan yhtä paljon uusia kaupunkiasuntoja ja niiden edellyttämää infrastruktuuria kuin koko tähänastisessa historiassamme. Niin rikkaissa kuin köyhissäkin maissa on jo nyt monia kaupunkeja, jotka näyttävät, millaista kestävä, osallistava, viihtyisä ja kaunis kaupunkisuunnittelu voi olla.

Esimerkiksi Singaporessa on toteutettu ”ihmisen mitta-kaavaista suunnittelua”, arkkitehti **Jan Gehlin** käsitettä käyttäen. Katutasolta lähtevä asuinalueiden suunnittelu voimaannuttaa ihmisiä. Kaupunkielämän monimuotoisuuden korostaminen ja eri tulotasoille sopivien asuntojen sekoittaminen ehkäisevät köyhyysgettojen muodostumista. Laadukas julkinen liikenne, koulutus ja terveyspalvelut täydentävät kokonaisuuden.

New Yorkissa entinen pormestari **Michel Bloomberg** ja kaupungin joukkoliikenteestä vastaava johtaja **Janette Sadik-Khan** investoivat pyöräilykaistoihin ja julkiseen liikenteeseen vahvasta vastustuksesta huolimatta.

Lontoo, Singapore ja Tukholma ovat pitkään perineet ruuhkamaksua, mikä vähentää autoilun houkuttelevuutta. Maaliskuussa Lontoo seurasi Chengdun, Madridin, Pariisin ja muiden kaupunkien esimerkkiä ja otti käyttöön autokoh-taisen päästömaksun.

Amsterdam, Tokio ja Kööpenhamina ovat osoittaneet, kuinka teitä kaventamalla voi hidastaa liikennettä ja parantaa jalankulkijoiden ja polkupyöräilijöiden turvallisuutta.

Moni kaupunki Kolumbian Bogotasta ja Tansanian Dar es Salaamista lähtien on ottanut käyttöön bussimetro-järjestelmän, joka on metroa edullisempi ja nopeampi rakentaa. Bussikaistojen ympärille syntyy tiivistä asutusta.

Joissakin kaupungeissa on myös uudistettu pysäköintiä Los Angelesin UCLA-yliopiston **Donald Shoupin** ehdotusten mukaisesti. Se tarkoittaa esimerkiksi parkkipaikkojen vähimmäismääräsääntelystä luopumista ja dynaamista hinnoittelua, jonka avulla 5–10 prosenttia parkkipaikoista pidetään aina vapaina ja tulot parkkimaksuista palautetaan asuinalueen käyttöön.

ASUNTOPOLITIIKASSA ON myös aika luopua sijoitus-näkökulman korostamisesta. Päähuomio tulee kiinnittää siihen, että kaikenlaisia vuokra-asuntoja, etenkin kohtuuhintaisia, on saatavilla. Näin on toimittu esimerkiksi Saksassa, Itävallassa ja Sveitsissä.

Vastaavasti kohtuuhintaista asuntotuotantoa jarruttavia kaavoitus- ja sääntelyesteitä tulee purkaa ja uusia, tiiviitä ja eri asumismuotoja sekoittavia asuinalueita kehittää joukkoliikenteen lähelle. Useammat kaupungit voisivat seurata

**KAUPUNGIT VOIVAT MYÖNTEISELLÄ
TAVALLA MULLISTAA ASUKKAIDENSA
ELÄMÄN, MUTTA SE EDELLYTTÄÄ
HUOLELLISTA SUUNNITTELUA,
YHTEISTYÖTÄ, VIESTINTÄÄ JA
YHTEISYMMÄRRYSTÄ.**

Kööpenhaminan esimerkkiä ja tehostaa julkisesti omistetun maan käyttöönottoa julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuuksilla.

Hyvällä suunnittelulla asunnot voivat tuottaa enemmän energiaa kuin ne käyttävät. Tässä Norja on edelläkävijä.

Tällaisten investointien rahoittaminen edellyttää vakaita tulonlähteitä. Kaupungit eivät usein hyödynnä riittävästi maapohjaan liittyviä tulomahdollisuuksia, etenkin kiinteistövero. Satelliiteilla ja pienoislennokeilla veroviranomaiset pystyvät tuottamaan maan käyttöä kuvaavan kiinteistörekisterin muutamassa viikossa.

Kaupungit voivat myönteisellä tavalla mullistaa asukkaidensa elämän, mutta se edellyttää huolellista suunnittelua, yhteistyötä, viestintää ja yhteisymmärrystä. Maailmanpankin kestävien kaupunkien verkoston (GPSC) ja uusien kaupunkisuunnittelutyökalujen kaltaiset aloitteet helpottavat tiedonvaihtoa ja tutkimusperusteista kaupunkisuunnittelua.

Jos nyt teemme riittävästi osallistavan, resilientin ja kestävän kaupunkikehityksen eteen, Diten kaupunki löytyy jatkossakin vain Danten kuvitteellisesta helvetistä. •

© Project Syndicate

Kirjoittaja johtaa Maailmanpankin kaupunkikehitykseen ja riskienhallintaan liittyvää työtä Itä-Aasian ja Tyynenmeren alueella. Englannin kielestä suomentanut Henri Purje.

Lisää Project Syndicaten puheenvuoroja Kehitys-lehden verkkosivuilla osoitteessa kehityslehti.fi.

ENSIN OLI KASA TIILIÄ

Yrityksen pitää tuottaa yhteiskunnalle muutakin hyvää kuin voittoa, usko Sinituotteen toimitusjohtaja **Johanna Hamro-Drotz**. Hän käynnisti yksityisen kehitysysteistyöprojektiin ja oppi tekemällä.

TEKSTI SUSAN VILLA KUVAT EEVA ANUNDI

Aukea keskellä savannia oli kuvankaunis. Taustalla häämötti Hanang-vuoren siluetti, ja akasiapuut tarjosivat varjoaan auringon paahteessa. Matkalaiset katsoivat aukealla olevaa pientä, onnetonta tiilikasaa ja sen vieressä kohoavaa seinän alkua. ”Siitä olisi pitänyt rakentaa koulu, mutta ymmärsimme heti, että tehtävä oli aivan mahdoton.”

Oli vuosi 2006, ja **Johanna Hamro-Drotz** oli saapunut Tansanian syrjäseudulle tulevan miehensä **Dennis Hamro-Drotzin** kanssa osana reppureissumatkaansa. Heidän oli tarkoitus viipyä Harghushayn kylässä neljä, viisi päivää ja osallistua koulun rakentamiseen. Järjestelyt oli hoitanut yritys, joka tarjoaa turisteille mahdollisuuden perehtyä tansanialaiseen arkeen.

Kylä tarkoitti vain joitakin savimajoja. Pariskunta asui kyläpäällikön majassa ja tutustui paikalliseen elämään. Samalla alkoi itää ajatus siitä, miten he voisivat kunnolla auttaa kouluprojektissa, joka oli köyhälle yhteisölle valtava ponnistus.

”Kysyimme, paljonko ensimmäisen koulurakennuksen rakentaminen valmiiksi maksaisi. He laskivat yhden aamupäivän ajan ruutupaperille, mitä naulat, sementtisäkit, lankut ja savitiilet kustantaisivat, ja loppusummaksi tuli muistaakseni noin 5 000 (Yhdysvaltain) dollaria.”

Aivan satunnainen päähänpisto kouluhankkeen rahallinen avustaminen ei ollut. Johanna Hamro-Drotzin isä, suursijoittaja **Ilkka Brotherus** oli pyytänyt tyttärtään katsomaan, tulisiko matkalla vastaan hanketta, jota hän voisi tukea.

”Soitin isälle heti paikan päältä, että nyt minulla olisi projekti sinulle. Isä vastasi saman tien, että selvä homma, rakennetaan koulu. Meillä ei kuitenkaan ollut mitään aavistusta siitä, miten iso hankkeesta kasvaisi.”

SITKEÄ OPTIMISTI

Johanna Hamro-Drotz tapaa hetken, mikä olisi oikea sana kuvaamaan hänen suhdettaan Afrikkaan. Kyllä se rakkautta on, hän päättää.

Tuo rakkaus oli syttynyt jo hänen lapsuuden perheensä lomamatkoilla.

”Olin ensimmäistä kertaa Etelä-Afrikassa 17-vuotiaana. Koko Afrikan manner kiinnosti minua aivan hirveästi. Kulttuuri, luonto, eläimet.”

Hamro-Drotzista piti alun perin tulla ammattiratsastaja, mutta lopulta hän aloitti laskentatoimen opinnot Hanken Svenska handelshögskolanissa. Vaihto-opiskelijana Yhdysvalloissa hän opiskeli Afrikan historiaa ja taloutta sekä kehitysmaatiiteitä.

”Ne olivat virkistävän erilaisia näkökulmia laskentatoimen opiskelijalle. Kestävän kehityksen ja vastuullisen yritystoiminnan kysymykset alkoivat kiinnostaa minua yhä enemmän, ja tein graduni Metso-konsernin vastuullisuusraportoinnista.”

Työskenneltyään valmistumisensa jälkeen useissa yrityksissä Hamro-Drotz aloitti Brotherus-ten perheytyksessä, siivousvälineitä valmistavassa Sinituotteessa. Hän ehti hoitaa erilaisia tehtäviä Sinituotteella kymmenisen vuotta, kunnes viime syksynä nousi yrityksen toimitusjohtajaksi Ilkka-isän väistyttyä johdosta.

Lehtien otsikoissa uutta toimitusjohtajaa kutsuttiin ”hurjaksi mimmiksi” ja keuhuttiin ”terrierimäisestä otteesta”. Itse hän sanoo olevansa sitkeä optimisti.

Periksiantamattomuutta ja uskoa omaan tekemiseen on tarvittu myös Harghushayn kouluprojektissa.

”Meillä oli ajatus auttaa vain yhden koulurakennuksen rakentamisessa, mutta askel askeleelta hanke on laajentunut. Kylän ja meidän välille syntyi luottamus ja oma luonteva tapa toimia.”

Hankkeen alkutaipaleella vastaan tuli myös mutkia, kun esimerkiksi rakennustarvikkeita hävisi varastosta ja pätevää rakennusmestaria oli vaikea löytää.

JOHANNA HAMRO-DROTZ

IKÄ: 38

KOULUTUS: Kauppatieteiden maisteri Hanken Svenska handelshögskolanista vuonna 2007.

TYÖ: Sinituote Oy:n toimitusjohtaja.

PERHE: Puoliso Dennis Hamro-Drotz ja kaksi lasta.

HARRASTUKSET: Laskettelu, kuntosali, lenkkeily, mökkeily.

”Jos laittaa kaikki yksittäiset ongelmat yhteen, ne näyttävät suurilta. Kokonaiskuvassa myönteisiä asioita on ollut ehdottomasti enemmän.”

Vuosi käynnistymisensä jälkeen Brotheruksen perheen projektina alkanut hanke siirtyi Sinituoteelle. Harghushayn peruskoulu valmistui vuonna 2010, ja tällä hetkellä siellä opiskelee yli 400 oppilasta.

Sinituotteen tuella koululle on hankittu lisäksi muun muassa 10 hehtaaria peltoa, kalankasvatuslammikoita, hedelmäpuita, sikoja ja lehmiiä. Tavoite on, että koulu rahoittaa toimintansa niistä saatavilla tuloilla.

”Tässä on ollut kyse tekemällä oppimisesta. Koska itselläni ei ollut käsitystä siitä, miten tällainen projekti hoidetaan, kuuntelin paljon paikallisia. Olemme menneet koko ajan yhteisön ehdoilla, ja se on taannut hankkeen onnistumisen.”

Hamro-Drotz on käynyt miehensä kanssa Harghushayn kylässä parin vuoden välein, ja myös kyläläiset ovat vierailleet Suomessa. Yli kymmenen vuotta kestänyt hanke on synnyttänyt muunlaisiakin siteitä.

”Kyläläisistä on tullut meille ystäviä, ja kutsuimme esimerkiksi muutamat heistä häihimme.”

”OLEMME MENNEET KOKO AJAN YHTEISÖN EHDOILLA, JA SE ON TAANNUT HANKKEEN ONNISTUMISEN.”

ESIMERKKINÄ TYTÖILLE

Tansaniassa on ollut vuodesta 2000 lähtien voimassa yleinen oppivelvollisuus. Koulunkäynnin yleistymistä on kuitenkin hidastanut se, että köyhien maaseutukylien on rakennettava koulunsa itse. Vasta sen jälkeen hallitus palkkaa niihin opettajat.

Harghushayn aikuisista vain 15 prosenttia oli luku- ja kirjoitustaitoisia kouluprojektin alkaessa.

”Suurin haaste oli saada vanhemmat ymmärtämään lasten koulunkäynnin merkitys. Ymmärrys on onneksi parantunut koko ajan”, Johanna Hamro-Drotz sanoo.

Iso sysäys lasten koulunkäynnille oli ruokailun aloittaminen. Jokainen perhe lahjoittaa omasta sadostaan tietyn määrän koululle, jolloin he ovat etukäteen maksaneet lapsensa kouluruoan. Siitä tuli keskeinen syy lähettää lapsi kouluun.

Vanhemmat epäroivät koulutusta osaksi siksi, että lapsia tarvitaan apuna esimerkiksi karjankasvatukseen. Lisäksi lasten ajatellaan jatkavan vanhempiansa elämäntapaa, eikä heidän katsota tarvitsevan opintoja.

”Emme tietenkään halua tuhota paikallista kulttuuria tai toivo, että kaikki lapset lähtevät kaupunki-

hin. Uskon, että perussivistys voi kulkea käsi kädessä perinteiden kanssa. Luku- ja kirjoitustaito vain avavat lisää mahdollisuuksia.”

Vaikka Hamro-Drotz toivoo paikallisen kulttuurin säilyvän, on myös perinteitä, joiden hän näkisi mieluummin poistuvan. Etenkin naisten ja tyttöjen asema yhteisössä on edelleen hyvin heikko.

”Naiset tekevät kaikki kotityöt, ja miehet tekevät kaikki päätökset.”

Hän kertoo lahjakkaasta työstä, jonka jatko-opintoja Sinituote oli päättänyt tukea. Vähän ennen opintojen alkua vanhemmat päättivätkin naittaa 15-vuotiaan tytön huomattavasti itseään vanhemmalle miehelle, ja kouluhaaveet tyssäsivät kerralla.

Tarinassa kiteytyvät tyttöjen asemaan liittyvät ongelmat etenkin maaseudun köyhillä alueilla. YK:n lastenjärjestön Unicefin tietojen mukaan useampi kuin joka kolmas tansanialainen tyttö menee naimisiin alle 18-vuotiaana.

Hamro-Drotz kokee erityiseksi tehtäväkseen tukea tyttöjen koulutusta. Hänestä on hienoa, että hän on voinut kouluprojektissa itse näyttää esimerkkiä siitä, miten nuori nainen voi olla päättävässä asemassa.

”Olen ollut lyömässä nyrkkiä pöytään kyläpäälliköiden kanssa.”

KÄDET SAVESSA

Tansania on yksi Suomen kehitysyhteistyön pääkumpanimaista ja pitkäaikaisin tuen saaja. Sinituotteen kouluhankkeessa ei ulkoministeriö tai mikään muukaan perinteinen kehitysyhteistyötä tekevä taho ole ollut mukana.

”Isäni halusi tukea projektia nimenomaan suoraan, ilman välikäsiä. Hänellä oli käsitys, että muuten iso osa summasta saattaisi mennä hallinnollisiin kuluihin ja markkinointiin.”

Hamro-Drotz kuvaa isäänsä hands-on -tyyliseksi tekijäksi, joka on karttanut raskasta hallintoa myös Sinituotteessa.

”Meillä kaikki tekevät kädet savessa töitä.”

Sinituotteen kouluhanke ei ole Hamro-Drotzin mukaan kirvoittanut kritiikkiä esimerkiksi Tansaniassa toimivilta kehitysyhteistyöjärjestöiltä. Välillä tosin on tullut tunne, etteivät järjestöt näe toimintaa kovin ammattimaisena.

”Sitä se ei tietenkään edes ole. Mutta kun järjestöjen edustajat ovat perehtyneet tekemiseemme, he ovat olleet vahvakkuneita tuloksista.”

Järjestöt kipuilevat usein sen kanssa, miten oma hanke tulisi luontevasti osaksi paikallista toimintaa. Siinä taas Sinituote on Hamro-Drotzin mielestä onnistunut.

”Kiitos meidän osaamattomuutemme, kuunteлимme herkillä korvalla paikallisia. Yhteisön omistajuus projektista tuli silloin vähän kuin itsestään.”

Myöskään Tansanian hallinto ei ole ollut mukana koulun rakentamisessa. Onneksi niin, Hamro-Drotz hymähtää.

”Kun luovutimme koulun valtiolle, seremoniassa kävi Tansanian silloinen ympäristöministeri ja paikallisia päälliköitä pitämässä hienoja puheita. Jokainen kertoi vuoron perään, miten koulu oli juuri hänen ansiotaan. Emme olleet ikinä ennen nähneetkään heitä.”

Tansanian hallinnon edustajista ei ole hankkeen aikana piirtynyt muutenkaan kovin imartelevaa kuvaa. Sinituote oli esimerkiksi hankkinut juuri tuliterät kirjat koululle, kun kuukausi myöhemmin tuli käsky polttaa ne kaikki ja ostaa tilalle uudet. Maassa oli tulossa presidentinvaalit, ja yksi ehdokkaista keräsi vaalirahaa oppikirjojen painatuksella.

”On hyvä, että olemme saaneet keskittyä itse projektiin, eikä meidän ole tarvinnut politikoida sen ympärillä.”

”OLEN OLLUT LYÖMÄSSÄ NYRKKIÄ PÖYTÄÄN KYLÄPÄÄLLIKÖIDEN KANSSA.”

Nyt Harghushayn kouluhanke on siinä vaiheessa, että Sinituote suunnittelee asteittaista vetäytymistä vuoteen 2023 mennessä.

”Rakennamme sinne vielä asuntolan, mutta sen jälkeen teemme hallitun exitin.”

SUUREMPI AJATUS

Nuorten hallitusosajien verkosto Future Board palkitsi Johanna Hamro-Drotzin viime vuonna Vuoden nuori hallitustekijä -tunnustuksella. Valintaraati kiiteli häntä muun muassa vahvasta arvopohjaisesta johtamisesta.

Yhteiskuntavastuu on tullut melko rytinällä mukaan yritysten toimintaan viime vuosina. Hamro-Drotz näkee, että se on olennainen osa yritystä, ei vain riskien hallintaa.

”Yritykselle ei riitä pelkkä arvon luominen, vaan taustalla pitää olla joku suurempi ajatus.”

Sinituote on hyvin vahvasti suomalainen brändi.

Sen noin sata henkilöä työllistävä tehdas sijaitsee Kokemäellä, ja reilun kymmenen hengen pääkonttori toimii 1800-luvulla rakennetun Erköylän kartanon pihapiirissä Hausjärvellä.

Hamro-Drotzin mukaan Sinituotteen vastuullisuustyö muodostuu kolmesta peruskivistä: kotimaisuudesta, ympäristökysymyksistä ja hyväntekeväisyydestä.

”Ilmastonmuutos on ehdottomasti nouseva näkökulma yritysvastuun kannalta. Etenkin nuoret kuluttajat ovat tässä hereillä. Kehitämme koko ajan esimerkiksi kierrätysmuovin käyttöä.”

Kouluhankkeen jälkeen seuraavaa hyväntekeväisyyskohdetta ei Hamro-Drotzilla ole vielä mielessä.

”Viedään tämä nykyinen ensin maaliin. Hankkeemme on kuitenkin täysin monistettavissa, ja toivon että se inspiroisi muita vastaavaan toimintaan.” •

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

KEHITYSLEHTI.FI/PASVENSKA

Yritysveroille etsitään uusia malleja

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD haluaa mullistaa kansainvälisen yritysverotuksen. Tulevaisuudessa yrityksiä ehkä tarkastellaan yhtenä kokonaisuutena ja verot jyvitetään eri toimintamaihin.

TEKSTI ESA SALMINEN KUVITUS ANNA-KAISA JORMANAINEN

Suurten konsernien eri maissa toimivia emo- ja tytäryhtiöitä kohdellaan ja verotetaan tätä nykyä omina yrityksinään. Tämä mahdollistaa sen, että emoyhtiö ja eri tytäryhtiöt voivat käydä keskenään kauppaa, jonka avulla voitot siirretään maasta toiseen, usein matalan verotuksen maahan.

Kuvitellaan esimerkiksi monikansallinen virvoitusjuomayhtiö. Se sijoittaa limonadinsa tuotemerkin oikeudet hollantilaiseen hallintayhtiöön ja sopii maan viranomaisten kanssa, että oikeuksista kertyneitä tuloja verotetaan kevyesti. Sen jälkeen Keniassa limonadia myyvä tytäryhtiö maksaa hallintayhtiölle Hollantiin korkeita tekijänoikeuskorvauksia tuotemerkin käytöstä. Näin Kenian yrityksen voitot jäävät pieniksi, ja virvoitusjuomayhtiön voitot voidaan kerätä matalan veroasteen Hollantiin.

Järjestelyä kutsutaan aggressiiviseksi verosuunnitteluksi ja esimerkissä Hollannin harjoittamaa verotuottojen houkuttelua haitalliseksi verokilpailuksi.

Vuonna 2013 Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD käynnisti hankkeen, joka pyrki kitkemään voittojen siirtelyä, koska monet maat menettävät nyt yritysverotuloja. Hanke tunnetaan nimellä BEPS (Base Erosion and Profit Shifting).

Viime tammikuussa BEPS ilmoitti, että digitalisoituvassa taloudessa tarvitaan uusia ratkaisuja, jotta verohyödyt jakautuisivat maiden kesken nykyistä oikeudenmukaisemmin.

SUURI LINJANMUUTOS

Linjaus on merkittävä, sanoo verotuksen tutkija **Lauri Finér**. Hän toimii Sosialidemokraattien eduskuntaryhmän veropoliittisena asiantuntijana.

”Siinä ensi kertaa myönnetään, että Kansainliitossa 1920-luvulla kehitetyt kansainvälisen verotuksen keskeiset periaatteet ovat vanhentuneet ja järjestelmä vaatii perustavanlaatuisia uudistuksia.”

Kun verotuksen periaatteet aikoinaan luotiin, suuretkin yritykset, kuten esimerkin virvoitusjuomayhtiö, toimivat selkeästi omina yksikköinään eri maissa. Niitä verotettiin toimintamaissaan, joten kaikki nämä valtiot saivat verotuloja.

Nykyään konsernit toimivat maailmanlaajuisesti siten, että tuotekehitys tapahtuu yhdessä maassa, muotoilu toisessa, ohjelmointi kolmannessa, valmistus neljännessä ja myynti ehkä kaikkialla maailmassa. Monimutkaisten järjestelyiden ongelma on, että valtiot eivät tiedä, missä ja kuinka paljon konsernia tulisi verottaa. Globaalisti toimivat yritykset ovat taitavia suunnittelemaan verotuksensa mahdollisimman kevyeksi.

Ennen BEPS-hanketta ja sen tammikuista linjausta OECD oli sitoutunut nykyjärjestelmään. Nyt mieliala on muuttunut, ja järjestö haluaa tarkastella muita vaihtoehtoja. Myös Kansainvälinen valuuttarahasto IMF kannattaa uusien vaihtoehtojen tutkimista. Tähän asti se on puolustanut vanhaa verotusjärjestelmää.

Sen enempää OECD kuin IMF:kkään eivät päättä kansainvälisestä verotuksesta, vaan siitä sopivat valtiot yhdessä. Suurten kansainvälisten taloustoimijoiden kanta lisää kuitenkin muutospainetta.

MINIMIVERO

Ensi vuonna BEPSin on määrä esittää, miten se haluaa kehittää kansainvälistä yritysverojärjestelmää. Esillä on kolme eri polkua.

Ensimmäinen niistä jäljittelee Yhdysvalloissa toteutettavaa minimiverotuksen tasoa. Järjestelmässä yhdysvaltalaisen emoyhtiön tytäryhtiötä verotetaan myös Yhdysvalloissa, jos se maksaa voitoistaan toiseen maahan puolet vähemmän veroa kuin emoyhtiö Yhdysvaltoihin.

Ehdotuksessa rakennetta voitaisiin käyttää globaalisti. Harvardin yliopiston professori **Lawrence Summers** on esittänyt yhteisöveron minimitasoksi kaikkialla 15 prosenttia.

Esimerkin virvoitusjuomayhtiö siis maksaisi vähintään 15 prosenttia veroa voitoistaan niin Keniaan, Hollantiin, Suomeen kuin Yhdysvaltoihinkin. Muuten se joutuisi maksamaan lisää veroja maahan, jossa sen pääkonttori sijaitsee.

KANSAINVÄLINEN VEROJÄRJESTELMÄ KAIPAA UUDISTUSTA.

”Jos tällainen järjestelmä olisi käytössä riittävän monessa maassa, intressi siirtää voittoja matalan verotuksen maihin pieneniä tai poistuisi kokonaan”, Lauri Finér sanoo.

Hän pitää tätä polkua lyhyellä tähtäimellä realistisimpana vaihtoehtona.

JAKOAVAIN

Konsernia voitaisiin verottaa myös yhdessä maassa ja jakaa verotulot uusilla jakoperusteilla kaikkiin maihin, joissa konsernilla on tytäryhtiöitä. Euroopan unionin komissio on valmisteellut samankaltaista yhteistä yhdistettyä yhteisöveropohjaa eli CCCTB-mallia.

Verotettavien voittojen jakamisperusteet kiinnostavat, sillä ne määräävät kunkin valtion saaman veropotin. Perusteita voivat olla esimerkiksi liikevaihto, työntekijöiden lukumäärä, palkkabudjetti ja tuotteiden ostajamäärät kohdemaissa.

Kehitysmaille olisi edullista, että työntekijöiden määrä vaikuttaisi veropotin jakamiseen. Näin siksi, että suurilla konserneilla on usein paljon työntekijöitä kehitysmaissa.

Suomen elinkeinoelämä taas painottaa tuotekehitystä ja riskinkantoa, koska niiden perusteella jaettava vero toisi Suomeen rahaa.

Esimerkiksi huippuohjelmoijat saattavat kehittää parikin vuotta peli-ideaansa, osin valtion tuella. Lopulta yksi peleistä menestyy maailmalla, mutta mihin verotulot siitä maksetaan?

”Onko arvokasta kehitystyö vai se, että kuluttaja ostaa pelin ulkomailla?” kysyy johtaja **Virpi Pasanen** tilintarkastusyhtiö Deloitteen yritysveropalveluista.

Elinkeinoelämän keskusliiton verojohtaja **Anita Isomaa-Myllymäki** muistuttaa, että Suomi on vientivetoinen valtio. Tuotekehitys tapahtuu Suomessa, mutta tuotteiden myynti ulkomailla. Siksi verojen tilitys myynnin perusteella olisi Suomen valtiolle epäedullista.

Lauri Finérin mukaan ei ole varmaa, että Suomi jäisi uudistuksessa häviölle. Jakokaavaa ei ole vielä päätetty.

”IMF:n laskelmien perusteella voidaan arvioida, että häviäjiä olisivat EU:n verokeitaat, kuten Irlanti ja Luxemburg sekä mahdollisesti Hollanti, Belgia, Kypros ja Malta. Kaavan painotuksista riippuen muut EU-maat todennäköisesti hyötyisivät.”

Avoim kysymys on myös, kuka jakaa verot. EU-komission ehdotuksessa konsernin emoyhtiön kotimaa toimittaa verotuksen ja jakaa rahat jakoavaimen mukaisesti. Muilla mailla on oikeus tarkistuttaa verotuksen oikeudenmukaisuus.

MYNNIN MUKAAN

Konsernia voitaisiin verottaa myös sen perusteella, missä se myy tuotteensa ja palvelunsa. Tässä kolmannessa mallissa verot kertyisivät Virpi Pasasen esimerkin mukaan suurille markkinoille, joissa tuotteita kulutetaan. Näitä maita olisivat ennen kaikkea Yhdysvallat, Kiina ja Intia.

Lauri Finérin mielestä malli on poliittisesti epärealistinen.

”Se johtaisi valtavaan muutokseen verojen jakautumisessa. Siitä pitäisi sopia samaan aikaan kaikissa maissa, ja lopputuloksena maita kohdeltaisiin todennäköisesti epäreilusti.”

Malli on Finérin mukaan vielä esillä, koska se on ”joidenkin ekonomistien teoriamaailmassa hellinä, sinänsä kiinnostava ajatus”.

KAKSOISVEROTUKSESTA EROON

BEPSin ehdotukset pakottavat kaikki maat ottamaan kantaa kansainväliseen yritysverotukseen, vaikka jokainen valtio päättääkin omista verosopimuksistaan.

”Jos kaikki lähtevät mukaan, pienten valtioiden on tietenkin vaikea olla ulkona”, sanoo Anita Isomaa-Myllymäki.

Virpi Pasanen arvioi, että verotuksen globaalit uudistukset eivät ole realistisia. Teoriassa kansainväliset yritykset voisivat hyvinkin myöntyä globaalin verotukseen, jos vain kaikki hyväksyvät järjestelmän jako-kaavoineen.

”Yrityksille ei sinänsä ole väliä, mihin verot maksetaan, kunhan ne maksetaan vain kerran.”

Pasaselle tärkeintä on, että yritysten kaksinkertainen verotus poistuisi. Toisinaan kansainvälisten konsernien tulosta verotetaan kahteen kertaan eri maissa, kun maat eivät ole sopineet, kumpi niistä luopuu verotusoikeudesta.

Finérin mukaan yritykset voivat välttää kaksinkertaisen verotuksen helpomminkin eli muuttamalla yritysrakennettaan verosuunnittelulla.

”Joskus samalla vältetään myös yksinkertainen verotus, jolloin puhutaan aggressiivisesta verosuunnittelusta.”

Nykytutkimus ei tarjoa näyttöä siitä, että kaksinkertainen verotus tuottaisi merkittäviä ongelmia monikansallisille yrityksille, Finér sanoo.

”Aggressiivisen verosuunnittelun laajuudesta sen sijaan on runsaasti näyttöä.”

Globaalit veromenetykset ovat arviolta 150 miljardia euroa vuodessa. EU-maiden osuus on runsas kolmannes, kun summaan ei lasketa EU:n verokeitaita, joiden verotuotot kasvavat verosuunnittelulla.

Finér uskoo, että ratkaisuja löydetään. EU-komissio edistää omaa uudistustaan, myös OECD:n BEPS-hanke etenee. Verojen välttelyyn on jo puututtu.

”Järjestöjen jäsenmaista tämä on pitkälti kiinni”, hän sanoo. •

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

KAUAS POIS JA TAKAISIN

MONI AFRIKKALAINEN nuori vaihtaa maata, jos kotona ei ole mahdollisuuksia säädyliseen elämään. Nykyaikainen teknologia tarjoaa tietoa vaihtoehtoista ja helpottaa liikkumista.

Lopullinen muuttokohde valikoituu rahatilanteen, kielitaidon, koulutuksen, suhdeverkon ja eri maiden maahanmuuttokäytäntöjen perusteella. Sattumallakin on merkitystä.

Useimmiten afrikkalaiset muuttavat manteeen sisällä ja yhä enemmän myös Aasiaan ja Latinalaiseen Amerikkaan, toteavat **Ute Röschenthaler** ja **Alessandro Jedlowski** toimittamassaan kirjassa *Mobility between Africa, Asia and Latin America*.

Esimerkiksi senegalilaiset nuoret miehet ovat 1990-luvulta lähtien päätyneet Argentiinaan, kun ensin Ranska ja myöhemmin muut eurooppalaiset valtiot ovat vaikeuttaneet heidän maahanpääsyään. Argentiinassa on myös helpompaa ja edullisempaa elättää itsensä katukaupalla kuin Pohjois-Amerikassa.

Toimeentulon ja bisnesmahdollisuuksien lisäksi

si afrikkalaiset hakevat maailmalta turvaa ja kokemuksia. Miehillä muutto ulkomaille saattaa olla miehuuskoe, jota ilman he eivät lunasta paikkaansa kotiyhteisössään perheen elättäjänä.

Tutkija **Bernarda Zubrzycki** muistuttaa, että senegalilaisten miesten tavoite ei ole asettua pysyvästi Argentiinaan vaan palata kotimaahansa. Siksi he pysyttelevät enimmäkseen omiensa joukossa eivätkä vastaa viranomaisten kotouttamisyrityksiin. Virallinen oleskelulupa helpottaa kuitenkin heidän liikkumistaan.

Vastaavasti senegalilaiset naiset Dubaissa, Intiassa ja Kiinassa keskittyvät ravintola- ja kauneusalan liiketoimiinsa eivätkä pyri niitä virallistaan. He eivät halua maksaa veroja, koska eivät mielestään saa palveluja niiden vastineeksi.

Afrikkalaisten muuttajien ohella kirja kuvaa kiinalaisten, intialaisten ja libanonilaisten muuttoliikettä Afrikan eri maissa. Monet heistä ovat laajentaneet yli sata vuotta vanhat perheyrittäjänsä globaaleiksi konserneiksi.

UTE RÖSCHENTHALER & ALESSANDRO JEDLOWSKI (TOIM.) Mobility between Africa, Asia and Latin America. Economic Networks and Cultural Interactions. Zed Books, 2017.

SÄÄLTÄ SUOJAAN

TOUKOKUISEN Maailma kylässä -festivaalin elokuvat kertovat muiden muassa omavaraistaloudesta ja ilmastokestäväydestä.

Burkinalainen dokumentti *Burkinabé Bounty* muistuttaa, että maanviljelijät ruokkivat maailman ihmiset, ja siksi heidän työtään tulisi arvostaa nykyistä enemmän. Ruoka on muutakin kuin ravintoa: se on tärkeä osa burkinalaista identiteettiä ja hyvää elämää, toteaa **Jean-Marie Koalga** Slow Food Burkina Faso -järjestöstä.

Hän iloitsee, kun lapset oppivat koulussa tunnistamaan ja viljelemään paikallisia ravintokasveja.

Warmer Days kuvaa ilmastonmuutoksen seurauksia Myanmarissa. Vuonna 2015 rankkasateet tuhosivat Hakhan kaupunkia Chinin osavaltiossa. Maan keskiosissa kuivuus vaikeuttaa maanviljelyä. Rannikolla merivesi nousee ja suolaa maaperän ja pilaa kasteluveden.

Ratkaisujakin on tarjolla. Puurakennukset kestävät myrskyjä ja mangroveistutukset suojaavat tulvatuhoilta. Korkeita lämpötiloja ja suolaa sietävät siemenet parantavat ruokaturvaa. Naisten koulutus auttaa varautumaan luonnonmullistuksiin.

Maailma kylässä -festivaali Helsingin Kaisaniemen puistossa ja Rautatienrillalla 25.–26. toukokuuta.

Burkinabé Bounty lauantaina klo 12.00 ja Warmer Days – Myanmar in the Age of Climate Change lauantaina klo 18.15. Kyläkinä, On the Rocks.

EI UNOHDETA HUKKUNEITA

LAUANTAIAAMUNA 18. huhtikuuta 2015 pieni kalastusalus lähtee Libyan rannikolta kohti Italiaa. Matkustajat ovat maksaneet kansipaikasta 800 Yhdysvaltain dollaria. Ruumaan on päässyt reilusti halvemmalla. Kaksi miestä, toinen Tunisiasta ja toinen Syyriasta, on valikoitunut kapteeneiksi. Muiden matkaaajien tavoin he etsivät Välimeren toiselta puolelta turvaa ja toimeentuloa.

Lähellä määräsatamaa Italian rannikkovartiosto kuulee laivalta hälytyksen. Portugalilainen kauppa-laiva ehtii hätiin, mutta tunisialainen kapteeni päättää törmäyttää aluksensa laivan kylkeen. Alus kierahtaa nurin, ja vain kansipaikkojen 28 uimataitoista matkustajaa selviytyvät hengissä.

Kirjassaan *Hukkuneet* toimittaja **Taina Tervonen** ja valokuvaaja **Anne Autio** tapaavat ihmisiä, jotka selvittävät haaksirikon jälkiä. Hylyn ympäriltä löydetään 169 ruumista. Myöhemmin sen sisuksista nostetaan 458 ruumispussia.

Käyttökelvottomaksi luokiteltu kalastusala oli

tarkoitettu 30 matkustajalle.

Menehtyneet on nyt haudattu Sisiliaan, ja heidän jäämistöään säilytetään Milanon yliopistossa. Ruumiinavausten, kallokuvien ja DNA-näytteiden perusteella tutkijat yrittävät selvittää keitä he ovat. Toive on löytää numerokoodille nimi.

”Omaisten surutyön kannalta on tärkeää saada varma tieto kuolemasta ja hautapaikasta. Kuolintodistuksella on myös käytännön seurauksia: sen avulla esimerkiksi puoliso saa virallisesti lesken aseman ja siihen liittyvät avustukset”, milanolainen oikeuslääkäri **Cristina Cattaneo** sanoo.

Tervonen muistuttaa, että viikkoa ennen haaveria Välimereltä oli pelastettu jo 5 629 ihmistä vain yhden viikonlopun aikana. Afrikkaa ja Eurooppaa yhdistävästä merestä on viime vuosina tullut kymmenien miljoonien ihmisten joukkohauta.

Kirjassa haastatellaan muiden muassa palomiehiä, rannikkovartiota, hautausurakoitsijoita, toimittajia ja pappeja myös Kreikassa ja Espanjassa.

EDWARD MUNGAI. Impact Investing in Africa. A Guide to Sustainability for Investors, Institutions, and Entrepreneurs. Palgrave Macmillan, 2018.

SIJOITA VAIKUTTAVASTI

EDWARD MUNGAI äiti on ikänsä kokannut puuhellalla ahtaassa keittomajassa. Nyt ikääntynyt nainen kärsii monista savun aiheuttamista vaivoista, kuten heikentyneestä näöstä.

Mungai toivoo, että tulevat sukupolvet säästävät hänen äitinsä sekä miljoonien muiden kenialaisnaisten kohtalolta. Se on mahdollista, kun yhteiskunnalliset yrittäjät tuovat kehitysmaissa markkinoille ekoliesiä, jotka säästävät puuta ja savuttavat aikaisempaa vähemmän, hän toteaa kirjassaan *Impact Investing in Africa*.

Samalla yrittäjät pyrkivät ratkomaan Afrikassa muita köyhyyden haasteita, kuten terveydenhoidon, koulutuksen ja ruokaturvan puutteita.

Yhteiskunnallisten yritysten toiminta on usein kuitenkin pienimuotoista ja taloudellisesti kannattamatonta. Perinteiset rahoittajat eivät ole niistä kiinnostuneita, eivätkä ne voi Mungain mielestä tukeutua liiaksi ulkomaiseen kehitysyhteistyörahaan.

Siksi tarvitaan sijoittajia, jotka tavoittelevat taloudellisen tuoton lisäksi ympäristöllisiä ja

yhteiskunnallisia vaikutuksia, kuten uusiutuvaa energiaa, työpaikkoja tai valtion verokertymän kasvua. Sijoitustoiminnan ytimessä ovat YK:n kestävä kehityksen tavoitteet.

Tyypillisesti tällaisia sijoittajia ovat teollisuusmaiden valtiolliset kehitysrahoituslaitokset mutta yhä useammin myös perinteiset pääomarahastot, säätiöt ja pankit. Mungai mainitsee myös erilaiset joukkorahoitushankkeet ja diasporan.

Hän muistuttaa, että vaikuttavuussijoittaminen ei ole hyväntekeväisyyttä. Riskit ovat suuret, joten sijoittaja tarvitsee hyvän suunnitelman, verkoston ja paikallistuntemusta. Pitää varautua myös yllättäviin kuluihin.

”Jousta, mutta älä perusarvoissa”, Mungai neuvo.

Hän ennakoii vaikuttavuussijoitusten kasvua Afrikassa. Vuonna 2017 kaikista maailman vaikuttavuusrahastojen sijoituksista kymmenys eli kymmenisen miljardia euroa tehtiin Saharan eteläpuoliseen Afrikkaan. Eniten sijoituksia houkuttelivat Nigeria, Etelä-Afrikka, Kenia, Ruanda ja Ghana.

Ota rytmistä kiinni

Addis Abeban sydämessä on Fendika-klubi. Siellä ensikertalainen kohtaa klubin sielun ja isännän sekä afrikkalaista identiteettiään etsivän lontoolaisnaisen – ja tuntee itsekkin olonsa kotoisaksi.

TEKSTI KAISA VIITANEN KUVAT JOONA PETTERSSON

Lontoolainen **Dionne Mombeyarara**, 23, on Addis Abebassa ensimmäistä kertaa. Zimbabwessa syntynyt ja Britanniassa kasvanut nainen sai syksyllä taideopintonsa valmiiksi. Sen jälkeen hänellä kävi tuuri. Mombeyarara sai afrikkalaistaustaisille valmistuville opiskelijoille tarkoitettun matka-apurahan.

”Valitsin Etiopian, koska tätä maata ei ole koskaan kolonisoitu. Tuntui hyvältä lähteä aina itsenäisenä pysyneeseen maahan tutustumaan omaan identiteettiin.”

Helmikuussa Mombeyarara asettui vuokraamaansa asuntoon Addis Abebassa. Jo ensimmäisellä viikolla hän tutustui paikallisiin taiteilijoihin.

”Täällä on pieni, mutta nopeasti voimistuva luova luokka. Kirjoitin professorilleni Lontooseen, että en muista, milloin olin viimeksi tuntenut oloni näin kotoisaksi.”

Tämän illan Mombeyarara aloitti näyttelyavajaisissa

Goethe-instituutissa, mutta kuten usein käy, hän päätyi kavereineen kulttuurikeskus Fendika Azmari Betiin.

”Aika ihanaa, että minulla on jo oma kantapaikka”, nainen huokaisee työntyessään sisään aaltopeltisestä portista.

Sokkeloisen oloinen keskus tuo mieleen vanhan itä-afrikkalaisen korttelin. Sitä se onkin.

Mombeyarara jää keskustelemaan metallitynnyrissä roihuavan tulen ääreen. Hän kertoo seuralaisilleen lopputyöstään, joka käsitteli Euroopan tiukentuvia rajoja.

Pian heiluriovista saapuu silmälasipäinen mies, jota kaikki haluavat tervehtiä.

ISÄNTÄ JA SIELU

Malaku Belay, 39, on Fendika Azmari Betin isäntä ja sielu. On hänen ansiotaan, että Addis Abeban keskustassa pääsee joka ilta seuraamaan Etiopian perinteistä akustista musiikkia ja tanssia. Ilman Belayn sinnikkyyttä nämä huterat sei-

nät olisi jo lanattu mataliksi ja tilalle olisi rakennettu uusi uusi betoninen toimitalo tai kerrostalo.

Sellainen on ajan henki Addis Abebassa, jossa tonttimaan hinta nousee koko ajan.

”En olisi pystynyt yksin pelastamaan tätä paikkaa, mutta onneksi joukkorahoitus Indie GoGon avulla saimme tarpeeksi rahaa”, Belay sanoo.

Matalassa salissa baarimikot jo ojentelevat olutpulloja ja hunajaviiniä pulleissa, labrapulloja muistuttavissa astioissa. Soittimet odottavat lavan reunalla. Pian azmari-muusikot aloittavat satiirisista tarinoista koostuvan improvisoidun ohjelmistonsa.

Belay ei halua huutaa ihmisten päälle vaan astuu salista sisäpihalle ja avaa oven jo sulkeutuneeseen taidegalleriaan.

Seinillä on addisabebalaisen valokuvaajan **Maheder Hailellassien** kuvia vastasyntyttäneistä naisista. Äitien ja lasten katseissa on intensiivistä lämpöä. Taiteilija on saanut tilan Belaylta ilmaiseksi.

”Olen itse saanut niin paljon, että haluan nyt antaa ihmisille sitä hyvää takaisin.”

Belay on entinen katulapsi. Hän kasvoi juuri täällä, Kazanchisin kaupunginosassa. Nyt hän on kansainvälisiä

Malaku Belay tunnetaan Addis Abeban kulttuuripiireissä. Hän on muusikko, tanssija ja Fendika-klubin perustaja.

esiintymislavoja kiertävä tanssitaiteilija. Haastattelupäivänä hän on palannut ryhmänsä kiertueelta Belgiasta.

Nuorena Belay kiersi kotimaataan ja opetteli Etiopian kaikkien 80 heimon ja ryhmän tanssitylyt. Hän toi maaseudun tanssi- ja muusikkotaitureita pääkaupunkiin ja esiintyi mielellään myös Addis Abeban jazz-klubeilla tunteutujen muusikoiden, kuten **Mulatu Astatken** kanssa.

Viime vuodet Belay on johtanut kahta esiintyjäryhmäänsä. Fendikassa on seitsemän esiintyjää: kaksi tanssijaa, kaksi laulajaa ja kolme soittajaa. Ethiocolor-ryhmässä esiintyjiä on kaksitoista.

Lähes jokaisella keikalla Belay esittää eskistaa, joka on Etiopian perinteistä, urheilullista hartiatanssia. Siinä on

yhtymäkohtia myös breakdanceen ja poppingiin.

”Paras kulttuuri syntyy aina asioiden yhdistymisestä”, Belay sanoo.

POLIITTINEN IHME

Melaku Belay on yksi Etiopian näkyvimmistä kulttuuri-vaikuttajista, ja hänet tunnetaan hyvin myös ulkomailla. Belay on puhunut Harvardin yliopistossa ja saanut kunniapalkinnon Ranskan kulttuuriministeriltä.

Vuonna 2011 yhdysvaltalainen rockyhtye Red Hot Chili Peppers julkaisi kappaleen *Ethiopia* kiitokseksi Fendikassa viettämästään ajasta.

”Meillä on ollut Etiopiassa monenlaisia ongelmia. Edellisen hallituksen aikaan monet ihmiset joutuivat pakemaan mielipiteidensä vuoksi ulkomaille. Nyt tilanne on aivan toinen”, Belay kertoo.

Vuosi sitten Etiopiassa käynnistyi myönteisten multistusten sarja, kun maan johtoon astui uudistusmielinen **Abiy Ahmed Ali**.

”Taiteilijoiden tilanne on helpottunut merkittävästi.”

Ensi vuodeksi on luvassa maan historian ensimmäiset parlamenttivaalit.

”Abiy Ahmed Ali on meille kauan kaivattu ihme”, Belay sanoo ja sulkee gallerian oven.

Käytävällä tanssijat verryttelevät olkapäitään illan esiintymistä varten. Isännällä on tänään vapaa ilta.

Addis Abeba on Afrikalle kuin Bryssel Euroopalle. Afrikan unionin pääkonttorin ansiosta kaupungissa ovat läsnä mantereiden kaikkien 55 valtion edustajat. YK-järjestöjen toimistoja ja suurlähetystöjä on enemmän ainoastaan New Yorkissa.

Ei siis ihme, että Fendika Azmari Betin salissa riittää yleisöä joka ilta. Vanhan tavan mukaan Belay ei pyydä yleisöltä sisäänpääsymaksuja. Yleisössä yritysjohtajat ja kodittomat saavat istua vierekkäin. Kukin tippaa, mihin rahkeet riittävät.

OMASSA OLOHUONEESSA

Loppukevästä Dionne Mombeyarara on palannut Britanniaan. Hän kertoo, että kahdeksan viikkoa Etiopiassa auttoivat häntä kirkastamaan ajatuksiaan.

”Alkuun monet etiopialaiset luulivat minua yhdysvaltalaiseksi. Kun he ymmärsivät minun olevan afrikkalaista alkuperää ja vielä diasporan edustaja, heidän suhtautumisen minun lämpeni.”

Mombeyarara ei laskenut, kuinka monta kertaa hän vietti iltaansa Fendikassa. Keskuksesta tuli hänen olohuoneensa, jossa oli helppo ryhtyä juttusille uusien ihmisten kanssa ja tutustua kulttuuriväkeä.

”On osittain Fendikan ansiota, että löysin uudenlaisen ylpeyden afrikkalaisuudestani.” •

Kirjoittaja ja valokuvaaja ovat vapaita journalisteja.

KEHITYSLEHTI.FI/PASVENSKA

Pitkää lainaa maaseudulle

Suomi lainaa 50 miljoonaa euroa maaseutukehitykseen köyhissä maissa.

TEKSTI PASI NOKELAINEN KUVA BARBARA GRAVELLI/IFAD

Senegalilaisen perheenäidin **Dienaba Sow'n** päivät kuluvat vedenhaussa. Hänen 11-henkinen ruokakuntansa asuu Hodion kylässä Senegalin pohjoisosassa Sahelin länsilaidalla.

Lähimmälle vesipisteelle on matkaa 3,5 kilometriä. Edestakainen matka on tehtävä kolme kertaa päivässä aasin vetämillä kärryillä, jotta kaikki ihmisten, seitsemän vuohen ja kahden aasin tarvitsema vesi saadaan kuljetettua kotikylään.

Työhön voi tuhraantua jopa kymmenen tuntia päivässä.

Pian hakumatka lyhenee yhteen kilometriin, kun kotikylän lähelle avautuu vesitorni.

”Kohta minulla on enemmän aikaa perheelleni ja yhteisölleni”, Sow iloitsee Kansainvälisen maatalouden kehittämisrahaston IFADin verkkouutisessa.

Senegalin hallitus rakennuttaa vesitornin rahoilla, jotka se on lainannut pääosin IFADilta. Pian IFAD lainoittaa maatalouden ja maaseudun kehittämistä myös suomalaisten veronmaksajien rahoilla. Suomi ja IFAD sopivat maaliskuussa 50 miljoonan euron lainasta.

Laina maksetaan kehityspoliitikan finanssisijoitusmäärärahasta, jota ensimmäistä kertaa kohdennetaan julkiselle sektorille.

Aiemmat finanssisijoitukset on suunnattu yrityksille kehitysrahoitusyhtiö Finnfundin, Kirkon Ulkomaanavun uuden sijoitusyhtiön, Maailmanpankin yritysrahoitusyhtiön IFC:n ja Latinalaisen Amerikan kehityspankin kautta.

LAINA VIISINKERTAISTAA TUEN

IFADin rahoittamat ohjelmat hyödyttävät erityisesti Dienaba Sow'n kaltaisia kehitysmaiden pienviljelijöitä, jotka usein itse kärsivät nälästä ja aliravitsemuksesta.

”Lainarahan käyttäminen tähän tarkoitukseen mahdollistaa IFADille suuntaamamme tuen moninkertaistamisen”, sanoo kehityspoliitikan neuvonantaja **Nina Kataja** ulkoministeriöstä.

Suomi antaa IFADille perinteistä lahja-apua yhteensä 10,6 miljoonaa euroa vuosina 2019–2021. Lainarahan IFAD puolestaan maksaa takaisin 40 vuoden kuluessa alhaisella vuosikorolla.

Senegalilaisen Dienaba Sow'n vedenhakumatka lyhenee merkittävästi, kun kotikylän lähelle nousee vesitorni IFADin rahoituksella.

Vaikka IFAD lainaa valtaosan rahasta kehitysmaille korollisena, Sow'n kaltaiset maatalouden kehittämisohjelmien edunsaajat harvoin joutuvat maksamaan tuesta.

”Kehitysmaat saavat rahaa lainojen takaisinmaksuun paremmin toimivasta taloudesta ja kansalaisten lisääntyneistä tuloista esimerkiksi verotuloina”, kertoo johtaja **Luis McInnis** IFADista.

ILMASTONMUUTOKSEN ETURINTAMASSA

Senegalin maataloudessa olisi parantamisen varaa: IFADin tilastot kertovat, että 60 prosenttia senegalilaisista työskentelee maatalou-

dessä mutta lähes 70 prosenttia kaikesta syödyistä ruoasta tuodaan ulkomailta.

Ruokatuonnin rahoittaminen nielee ison osan Senegalin valuuttatavarannoista. Siksi pienikin maatalouden tehostuminen vaikuttaisi suuresti kansantalouteen. Lisäksi se parantaisi pienviljelijöiden toimeentulomahdollisuuksia ja elämänlaatua.

Maataloustuotannon kasvattamista hidastavat muiden muassa epäselvät maanomistusolot, heikkolaatuiset siemenet, huonokuntoiset tiet sekä kastelujärjestelmien ja lannoitteiden puute. IFADin rahoittamat ohjelmat pyrkivät ratkomaan näitä ongelmia.

Ilmastonmuutos tosin hankaloittaa maataloustuotannon ylläpi-

KANSAINVÄLINEN MAATALOUDEN KEHITTÄMISRAHASTO IFAD

- IFAD on Maailmanpankin jälkeen suurin maataloussektorin hankkeiden rahoittaja kehitysmaissa. Se on YK:n erityisjärjestö, joka toimii pitkälti kehityspankin tavoin.
- IFADin lahja- ja lainarahoituksesta 90 prosenttia ohjautuu vähiten kehittyneisiin tai matalan tulotason maihin.
- IFADin rahoittamat ohjelmat tavoittavat 120 miljoonaa ihmistä vuosina 2019–2021. Tavoite on muun muassa parantaa 47 miljoonan ihmisen maataloustuotannon tuottavuutta ja 46 miljoonan viljelijän markkinoillepääsyä.
- Arviointien perusteella IFAD on tulokellinen järjestö, mutta siitä huolimatta se kärsii rahoitusvajeesta. Vajetta paikkaavat kumppanuuslainat, joita Suomen lisäksi IFADille ovat myöntäneet Ranska ja Intia.

YK ON MAAILMAN PEILI

Jarmo Sareva oppi, että YK:ssa asiat eivät ole sitä, miltä ne näyttävät.

TEKSTI PÄIVI ÄNGESLEVÄ KUVA SAMULI SIIRALA

”Olin työskennellyt pitkälti toistakymmentä vuotta YK:ssa ja ylipäättään aseidenriisunnan parissa, kun minut valittiin YK:n aseidenriisuntatutkimusinstituutin UNIDIRin johtajaksi Geneveen. Tärkein työni oli soveltaa uutta talous- ja henkilöstöhallintojärjestelmää. UNIDIR toimii lähes täysin länsimaiden vapaaehtoisella rahoituksella. YK maksaa vain johtajan palkan. Muita työntekijöitä oli viitisentoista. YK ei ollut nimittänyt heitä virkoihinsa, vaan työstä oli sovittu suoraan UNIDIRin kanssa.

He olivat B-luokan YK-virkamiehiä. Siksi UNIDIRin työtehtävät laitettiin YK:ssa avoimeen hakuun, ja niistä useisiin tuli kymmeniä hakemuksia.

Rekrytointi YK:ssa on painajaismaista. Se vie aikaa ja on byrokraattista.

Pinnallisesti rekrytointi on läpinäkyvää ja asiantuntemus ratkaisee. Tosiasiassa politiikka ja mantereet, ihmissuhteet ja suosikkijärjestelmä ratkaisevat. Jos apulaispääsihteeri haluaa suosikkinsa tehtävään, niin vaatimuksia kyetään aina kiertämään. Kuten eräs apulaispääsihteeri totesi: 'Jos paha nero olisi kehittänyt rekrytointijärjestelmän, hän ei olisi kyennyt siihen, mitä YK on luonut.'

Olisin halunnut palkata enemmän ihmisiä kehitysmaista. En voinut. Asiantuntemusta ei ollut, eikä työhön voinut tulla oppimaan. UNIDIRin rahoitus loppuu, jos rahoittajat eivät saa vastinetta rahoilleen. Pitää tutkia sitä, mitä kukin rahoittaja haluaa. Kun jotkut UNIDIRin johtokunnan jäsenet valittivat tutkimuksen aiheista, totesin, että 'te haluatte yksisarvisen, joka piereskelee sateenkaarta'.

UNIDIRin työntekijöistä tuli lopulta YK:n virkamiehiä. Se oli parasta.

Muuten olin turhautunut. Koin itseni byrokraatiksi, en asiantuntijaksi. YK:n periaatteet ovat hienoja mutta päätöksenteko hidasta, ja sitä on vain siedettävä. Vaikuttaminen itseään isompiin asioihin on rajallista, ja sekin tapahtuu ihmisten kautta. Siltikään ei voi luottaa, että asiat hoituvat.

Oivalsin Suomessa, kuinka hieno työkalu meillä on.

Suomessa jokainen tekee työnsä, ja sanonta kuuluu 'työ tekijänsä palkitsee'. Ihmisiin voi luottaa. YK:ssa tuntui, että toinen teki palveluksen, jos hän hoiti työnsä. Ajatuksena oli, että annan sinulle jotain, että saan jotain. YK peilaa näin maailmaa, se on maailman peili.”

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

JARMO SAREVA

IKÄ: 59 **KOULUTUS:** Maisterin tutkinto Yhdysvaltain ulkopolitiikasta ja kansainvälisestä kansantaloudesta John Hopkinsin yliopistosta Washingtonista vuonna 1986 ja valtiotieteiden maisteri Turun yliopistosta vuonna 1983. Valmistui diplomaattuuralle ulkoministeriön Kansainvälisten asioiden valmennuskurssilta (Kavaku) keväällä 1983.

TYÖSKENTELI: YK:n aseidenriisuntatutkimusinstituutin UNIDIRin johtajana Genevessä vuosina 2015–2018. **TYÖSKENTELEE:** Innovaatiosuurlähtöäänä Suomen ulkoministeriössä Helsingissä.

VALLANKUMOUS JATKUU

MAANANTAINA 8. huhtikuuta 22-vuotias arkkitehtiopiskelija **Alaa Salah** kipusi auton katolle armeijan päämajan edessä Sudanin pääkaupungissa Khartumissa. Hän oli juuri lausumassa taisteluhenkistä runoa, kun niin ikään khartumilainen nuori nainen otti hänestä kännykällään kuvan.

Kuva levisi nopeasti sosiaalisessa mediassa ja innoitti myös jordanialaista pilapiirtäjää **Emad Hajjajia**. Sudanin joulukuussa alkanut vallankumous tarvitsi symbolin, ja Salah sopi rooliin täydellisesti.

Hän oli pukeutunut valkoiseen perinneasuun, jota sudanilaiset naisaktivistit käyttivät jo 1940–1950-luvulla. Lisäksi hän muistutti muinaisia nuubialaisia kuningattaria, ja häntä alettiin yleisesti kutsua *kandakaksi*.

Alun perin sudanilaiset vastustivat leivän ja polttoaineen hintojen koroituksia. Kun mielenosoitukset äityivät väkivaltaisiksi, armeija pakotti maata 30 vuotta hallinneen **Omar al-Bashirin** luopumaan vallasta.

Nyt mielenosoittajat vaativat, että sotilaat luovuttavat valtansa siviileille – myös naisille.

TIINA KIRKAS

**kehitys
utveckling**

JULKAISIJA
Ulkoministeriö
Viestintäosasto
Kehitysviestintä
PL 481, 00023 Valtioneuvosto

**TILAUKSET JA
OSOITTEENMUUTOKSET**
Verkossa kehityslehti.fi/tilaa-lehti/
Puhelimitse tiistaisin ja
torstaisin klo 9–11/Grano Oy
02 9180 0400

TOIMITUSNEUVOSTO
AD Teemu Heinilehto
toimittaja Janne Hopsu
asiantuntija Lydia Kilpi
apulaisosastopäällikkö
Kristiina Kuvaja-Xanthopoulos
osastopäällikkö Jouni Mölsä (pj.)
professori Anja Nygren
professori Jukka Pirttilä
osastopäällikkö Satu Santala
toimittaja Sami Sillanpää
toimittaja Aishi Zidan

PÄÄTOIMITTAJA VT.
Erja-Outi Heino
0295 351384
erja-outi.heino@formin.fi

TOIMITUSSIHTEERI
Tiina Kirkas
tiina.kirkas@gmail.com

ULKOASU Sissu Muhujärvi

PAINATUS Grano Oy

ISSN 0787-0418

Lehden sisältöä lainattaessa
on lähde mainittava. Artikkelit
edustavat kirjoittajiensa kantaa.

Neljä kertaa vuodessa
ilmestyvä Kehitys-Utveckling
on tilaajille maksuton.

Kehitys-Utveckling 3.2019
ilmestyy syyskuussa.

Ulkoministeriö
Utrikesministeriet

KAUPPAPOLITIikka

ulkoministeriön julkaisema
kansainvälisen kaupan aikakauslehti

Tilaa
maksuton
lehti ja
utiskirje!

facebook.com/Kauppapol

[@kauppapol](https://twitter.com/kauppapol)

linkedin.com/company/kauppapolitiikka

www.kauppapolitiikka.fi/tilaus